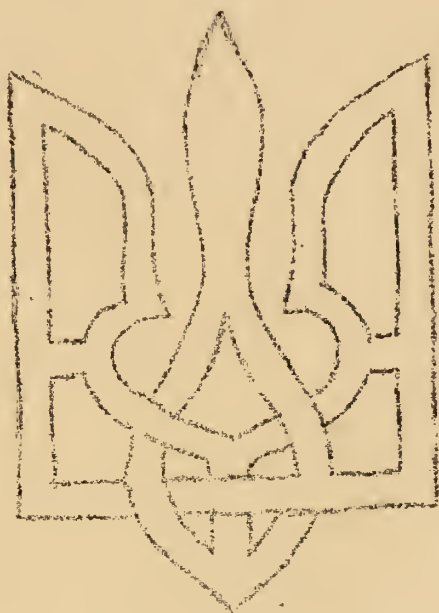

ВОЛЯ НАРОДАМ!

ВОЛЯ ЛЮДИНІ!

ЗА УКРАЇНСЬКУ САМОСТІЙНУ
СОВОРНУ ДЕРЖАВУ!

ЮНАЦЬКІЙ

ШЛЯХ

Ч:9

1947

РІК II

ГРУДЕНЬ

СЛОВЕЦА НАРОДАН!

СЛОВЕЦА ЖЕННИ!

ЗА САМОСТИВНИ СОВОДИ

УПРАЊНСКИ ТЕЖАВИ!

ЮНАБЪРКИ И ЖЕНА

Косацький замах до повстання.....	1
Молодецький: Думи про організування революції.....	2
До далі?.....	7
М.Томас: Чого нада історія учить.....	9
І.Свєляний: Отаман Сірко /вірш/.....	15
" " Альнама /вірш/.....	16
М.Гульга: Московський імперіалізм.....	17
Роговини трагічних подій.....	22
В.Сомронич: Несеспека денационалізації.....	23
В.Камн: Базар /вірш/.....	26
С.З.: Коли дзвонили дзвони над Городком.....	27
О.Ольвич: Твоє поготівля пекуче /вірш/.....	28
З БОРОТБИ НАШОГО КРАЇТВА	35-46
М.Міднова: Початки УВО і молодь.....	35
О.Ольвич: Ви вийшли незнані.....	36
Молодь бездержавного народу в своїй школі.....	40
Із спогадів соловецького в'язня.....	41
Спроба підпільної студентської організації в Києві.....	42
З.Антонич: Картини з в'язничного фільму.....	44
З НАШОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ НА ЧУЖИНІ	47-51
Заснування "Національної Української Молодечої Організа- ції" в Канаді.....	47
Перші кращі стежі за океаном.....	48
"Смаж Україні, що ми готові на наказ".....	49
Спогад з кращого вишкільного табору "Уолодний Яр".....	50
І.Свєляний: Героям /вірш/.....	51
Від редакції.....	52
З НАШОЇ ПІСЕНЬ	
Ми українські партизани.....	53
Пісня про Комаря.....	54

XXXXXXXXXX

XXXXXXXXXX

XXXXXXXXXX

ЮНАЦЬКИЙ ШЛЯХ

1947.

г р у д е ь

Ч. 9.

КОЗАЦЬКИЙ
ЗАКЛИК ДО ПОВСТАННЯ.

...вас засилаєм сим листом нашим, абисто, давши тому віру і учинивши межі собою слухний порядок, ... сами з нами в тую воєннуу дорогу на неприятеля свого Москаля ціле зо всім наготовалися, яко бисте не носячи болш неволничого ярма на своїх волних козацких шнях, за помістю Божію могли скинути своє.

А тоє відайте, що сая война на Москаля всчалася не для чого иншого, але для ваших волностей і общого всенародного посполитого добра; гдиж не треба вам того много писати, сами знаєте, що вам дієт Москалі і свої драпіжніі пани, і що ся вам чинит от арендаров, все тоє добре знаєте, поневаж обіздили вам шиі і худоби ваші пообірали;

прето без жадної отмовки за свої волности, сполне з нами, войском Запорожским, озмітеся всею широю правдою; бо коли тепер дасть нам Господь Бог Всемогущий вибитись з под ярма Московського, то, як самі схочете, такий между собою порядок учините, же бисте такіє заживали волности, якіє уживали предкове ваші за Хмельницького. .. Прето вибиршиєся за помістю Божію з теперешного подданства, куди хто схочет на своє отчизну пойдет, где пред тим мешкал, а тривоги і небезпеченства не мітимете там ніколи...

А якщо би тепер за свої волности не взя-
лись жете, то знаєте самі тов що собі поте -
рляете, поревах уже вічними Московскими во -
станоте певимниками і нікто за вас не всту -
пится уже ніколи: а теперь чого есте у Бога
Милостивого просимим, того і дождали, прето
за свор вадность самітеся щире всіми своїми
силами.

/ З повстаного універсалу гетм.Петрика,
виданого в Самарі 11.серпня 1692.р./

x -x

"Івим правом російське правительство здерті з нас гроші вит-
рачає на корсить російської нації, плекаючи й підтримуючи її на-
уку, штуку, літературу, промисловісь і т.д? І, нарешті, найго-
ловніше, чи має право царське правительство взагалі видавати для
нас закони, універсали та адміністраційні закони?"

М.Міхновський. 1900.р.

x-x

Полк.М.Колодзінський

ДУМКИ ПРО ОРГАНІЗУВАННЯ РЕВОЛЮЦІІ:

Українське націоналістичне повстання зможе тільки тоді привес -
ти повний успіх, коли українські маси будуть пройняті ідеологіє -
ю ОУН. Треба одначе брати до уваги в наших планах, що міжнарод -
ні, воєнні події можуть прискорити вибух повстання на Україні, за -
ки націоналістична ідеологія успіс опанувати до кореня українські
маси. Одначе навіть і тоді позитивний вислід повстання залежати -
ме тільки від вибухової сили українського народу, від енергії
й сили, які він виявить в часах повстання. Всякі повстання му -
сять мати сильну організацію, щоб не виродилися у звичайний бунт
без позитивний здобутків.

Організація революційного проведу переводиться згори вниз,
так само як Врегулярній армії. Повстання буде мати з самого почат -
ку належний напрям, який в округах, районах, селах чи колгоспах
існуватиме зже до того часу місцева націоналістична, революційна
влада. Така влада мусить мати велику моральну вартість, силу во -
лі, віру, рішучість і безоглядну відвагу. Місцеві націоналістич -
ні провідники мусять знати скоро орієнтуватися, бо в час повстан -
ня буде багато таких ситуацій, в яких тільки самостійна, блиска -

вичне рішення зможе забезпечити перемогу повстанню. Такі привчати мусять посідати нинішні націоналісти. А можна цього досягти тільки тоді, коли вже сьогодні будуть всі націоналісти знати воєнну доктрину українських націоналістів. Тоді найменший націоналіст з якогось забутого колгоспу, радгоспу, чи Залинського або закарпатського села буде діяти в ім'я вимог тієї доктрини.

Зорганізовані націоналісти творять авангард повстання. Кожен український націоналіст мусить бути в першій мірі воюючим. Дальшу й головну силу повстання творять усі українці, які не виступляють проти нас із зброєю в руках, як нпр. комуністи. Також допомогу національних меншин, окрім жидів, треба прийняти, українська маса не може остатися неучасною в часі повстання. До повстання треба втягнути весь український народ, а націоналісти мають вести й надавати повстанню націоналістичну форму.

Найголовніше завдання спочиває на провідниках націоналістичної організації: по селах, згідно колгоспах, тощо, тобто на найменших організаційних клітинах ОУН.

На ЗУЗ повстання буде робити головним чином село. Там, у містах переважає ворожий елемент, отже село мусить підняти повстання й іти на місто. Тим самим повстання на ЗУЗ буде відбуватися знизу а не згори. Тому нема для нього зразків з польського повстання або з московського, що відбувалося в містах, а села годилися з доповненими фактами. Села нищили тільки поміщиків та інших ворогів нової, революційної влади і вже було в них по революції. На ЗУЗ села мусять облягати великі великі міста, як у 1918 р. облягали м. Львів. Українське міське населення буде тільки тероризувати місто і цим способом допомагати селам. Так само на Закарпатській Україні й на Буковині головну роль під час повстання буде відігравати село.

Інакше стоїть справа на СУЗ. Великі міста на СУЗ мають релятивну, або переважну більшість українського населення, в незначальному складі. Червоної Армії є значний відсоток українців. До нецького басейну і промислового округу мають значний відсоток українського робітництва, що має всі вигляди захопити революційною дорогою промислові осередки. Допоміжну роль відіграє також незадоволене більшовицьким режимом неукраїнське робітництво міст. Таким чином на СУЗ повстання буде проходити в-одночас згори і знизу, тобто міста і села виступлять рівночасно. При доброму проводі під час повстання ні один ворог не буде мати змоги втекти з українських земель, або зорганізувати оборону.

Треба мати на увазі що в українській націоналістичній революції на всіх українських землях зазублюється тісно зв'язаний національний із соціальним і це додасть тільки сили в нашій повстанній, зробить наші боєві кличі яснішими й сильнішими в ударі. Ентузіазм на цьому тлі ненависті до ворога буде дуже важливим рушієм нашої революції, що треба цільно і вміло використати для піднесення мас.

Всяке повстання мало завжди і буде мати тим більше вигляди на успіх, чим більшу територію воно охопить. Конечність територіального поширення обсягу революції є основний і найважливіший принцип революційної стратегії, що про нього у німких умовах забувати не вільно. Повстання не можна сконцентрувати в часі і просторі як регулярну армію. Повстання, що діє на великому просторі, тим самим розпорошує і розгублює ворога по широкому просторі. Щобільша територія, обнята повстанням, тим слабший ворог.

Для поширення повстання треба певного часу. Воно не завжди буде мати однакову силу. В одному місці буде напруження більше, в другому менше. Однак з часом воно обійме ворожі сили наче полук'я. Під час повстання більшого значення немає, чи терен, обнятий повстанням, має багато населення, чи мало й чи воно багате чи бідне. Є загально відомо, що бідне й загартоване в біді населення вказує найкращі бойові прикмети. Напочатку повстанці не повинні пориватися на великі ворожі сили, але стриміти поширити засяг повстання вглиб ворожого зацілля, тому що там звичайно менше ворожих сил й населення має більшу відвагу до виступу.

Більше значення має для повстання опановування малих районних чи повітових міст.

Все в перших початках повстання багато таких міст буде в руках повстанців, але багато буде таких, що їх не буде змоги здобути в перших днях. А малі міста мають важливе значення для висліді всього повстання. В таких містах є залізнична станція, пошта, більша кількість зброї, склади, аптеки, малі фабрики, певна кількість авт і автобусів. Опанування такого міста має для повстанців велике значення. Вони можуть припинити залізничний транспорт, мавчи в руках станції, або можуть самі в певних розмірах користуватися ними. Захоплення повітового міста паралізує ворожі рухи в повіті. Ворог не матиме змоги швидко пересувати свої відділи, а повстанці матимуть час і засоби краще організуватися. Заняття повітового міста дає в дальшому змогу опанувати та охопити своїми розпорядженнями сусідні села й призвичаїти населення до революційної влади, до нового порядку, як рівнож втягнути в більш упорядкований спосіб в ряди революції. В містах, далеких від головних або поважних ворожих сил, можна організувати сильну базу чи оборонний табір, для знищення якого ворог мусів би зжити велику кількість своїх сил і часу. Не буде ослаблювати його в іншому місці, а повстанцям дасть змогу поширювати повстання в ворожому заціллі. Коротко кажучи, здобуття і оборона малих міст дає змогу кристалізації в повстанні. З пливкого стану починають витворюватися оборонні точки, як було в Іспанії, де українські повстанці здобудуться на такий стиль оборони, як оборона Альказару в Іспанії, то перемога буде їхня.

Найбільша одначе користь із заняття й оборони малих міст така, що повстанча влада буде мати змогу організувати більші бойові відділи й надати їм спершу вигляд напів-регулярних, а згодом - після певної боевої практики - форму регулярних військових частин. Не будуть уже перші відділи революційної, націоналістичної армії. Вони швидко будуть добре озброєні й матимуть велику рухливість, бо після зайняття малих міст дістануться в повстанці рухи комунікаційні засоби й відповідна зброя. Особливо на СУЗ значення малих містечок є в тому, що в них будуть поважні склади воєнних припасів. Важливим чинником для повстання є взаємна допомога, що її мусить давати село селові, колгосп колгоспові, район району. Село чи колгосп, що перевели вдатне повстання мусять поспішати в допомогу сусідньому, що не має достатньо сил справитися з ворогом, села одного району мусять спішитися швидко до допоміжних населених міст, здобути його, щоб дальше спішити на допомогу сусідньому повітові. Точного шаблону тут подати не можна, однак вирішна є засада Наполеона, що відділ, який не має точно окресленого завдання, спішить завжди на місце, де чу-

ти гун гармат. Ця засада має особливого значення для повстанців, які в початках не будуть мати спільної команди, зв'язку і постійних контактів з своїм генеральним штабом. Загальний вислід повстання мало скористає з того, коли якийсь село чи колгосп, зниливши в себе ворога, зложить для себе "Холодний Яр". Повстанці мусять шукати ворога.

Ми вже раз переживали революцію, яка не хотіла вийти поза свій поріг. Це був 1918 рік на ЗУЗ. Майже без жертв переведено тоді переворот на ЗУЗ, але на цьому безкровному перевороті й скінчилося. Не було зрозуміння, що треба йти на підмогу в ті місця, де ворог збирається до протинаступу. Майже місяць боролася горстка війська в мурах Львова а край підмоги не післав, хоч на місяць не було ворога. Якщо б вже в перших днях після перевороту кожний галицький повіт вислав був курінь війська під Львів, то до кількох днів в мурах міста було би кілька-десять тисяч революційного війська, а воно втопило б польський спротив в самому зародку й не дало б йому розвинутися. Замість того галичане раділи тоді з легкого перевороту й не курилися цілість.

Меткий, підприємчивий, відвадний і ризиковний місцевий повстанчий провід є запорукою додатнього вислуду повстання. Засада: "моя хата з краю"; це злочин в таких випадках. Подавати допомогу сусіднім селам чи колгоспам буде особливо важливе в нашому повстанні, бо ми будемо мати до переборення не тільки збройну ворожу силу, і ворожу адміністрацію, але й цивільне вороже населення. Все московське робітництво, прихильне комунізму ... є ще більш вороже до української націоналістичної революції як збройна військова сила ворога. Перші звелики нашого повстання мусять бути звернені також проти цього притаєного ворога, щоб мати безпечний запілля у дальшій боротьбі з збройною ворожою силою. Успіх буде тоді, коли ми несподівано заскочимо вороже населення й напів-військові організації та знещкідливо чи знищимо їх, заки приблизить їм в допомогу ворога військова сила.

Кожне повстання є криваве й жорстоке. Таке ж буде і наше, націоналістичне. Не можемо потіпати себе легкою перемогою. Особливо багато потерпить у повстанні українське село. В часах повстання не буде пощади для колгоспу чи села, хоч би воно було навіть і невинне. Українське село мусять прийняти боротьбу з ворогом, бо воно має тільки дві можливості. Коли не буде ^{ставити} ворогові спротиву під час загального повстання, то ворог без втрат для себе спалить його а людей здекадує, або вивішає для постраху чи для послаблення майбутніх революційних сил. Коли ж село буде боронитися, то або оборонить себе, або - воли й підляже ворогові - надірве ворові сили. В обидвох випадках користь буде для революції. Масу важко зрушити до спротиву, але як вона вже відважиться, тоді вона страшна.

В нас мусять бути такий закон, що ніякі українські села не можуть без спротиву здаватися ворогові і добровільно класти голову під ніж.

Це викликало б упадок духа товолишнього населення а ворога тільки роззухвало б. Все під час вибуху повстання масу треба зв'язувати з самим повстанням, щоб вона пізніше була примушена поставити ворогові спротив. Для неї остає тоді вибір: перемога, або

смерть у боротьбі. Невідмінною засадою нашої воєнної доктрини є зв'язати органічно масу з цілями революції. Великий і здоровий на рід мусить вибороти собі волю або згинуть по-геройськи в боротьбі.

...Гаслом кожного повстання є нищити вороже майно. В цьому є закономірність. Бо коли від нас падається найбільшої жертвенності, а саме жертви крові, то маса ніколи не зрозуміє тих розумових причин, які забороняють її знищувати ворога.

Де тепер колишні українські вояки з УГА говорять, що Львів можна було здобути 1919 року, "бо хлопці добре билася, але наші старшини не хотіли стріляти з гармат на Львів, бо жалували кам'я - ниць". Луше почальна пересторога для українських націоналістів.

... Після років стало відомим, що поздобуття Вовчук під час облоги Львова "хлопський розум" говорив, шф II. Корпус робив штурм на Львів, де були тільки слабші ворожі сили; зрештою засади стратегії так диктували. Але начальна команда УГА побоввалася, щоб II. Корпус, здобувши Львів, не здеморалізувався у великому місті не затратив своєї боєвої вартости, тому не наказали II. Корпусові наступати. В цьому випадку важний для нас не спосіб думання начальної команди УГА, але волячої маси УГА. Вона правильно відчувала, що ті львівські кам'яники -- це свідки поневолення ворожої сили. Маса відчувала, що як довго стоять кам'яники у ворожому Львові, так довго той Львів буде ставитися до неї вороже й чигатиме, щоб її знову поневолити. Цей приклад треба мати завжди на увазі й пам'ятати, що маса інстинктивно прагне нищити все, що в її очах є власність ворога, або підросить його силу.

Коли йде про такі речі як майно польських дворів на ЗУЗ, МТС-ів чи профтехнічні урядження в колгоспах і радгоспах -- не можна давати поради масі чи те майно палити і зняряддя знищувати. Маса сама чітко відчуває, що саме треба зберегти і охоронити. Колгосп ніколи не знищить авта, але зухне його для своїх комунікаційних потреб, так само і на ЗУЗ ніхто не вистріляє коней поміщиків, але забере їх на потреби повстання. Технічні засоби, що ним користується ворог відіграють деколи в поневоленні українського народу таку развчу роль, що на рід майже утотожнює їх з самов неволек. Польські двори чи радгоспні МТС-и тримають фактично в економічному й до певної міри в політичному поневоленні український нарід. .. Проти цих модерних цитаделей московського імперіялізму звернена вся ненависть українського селянина. Маса відчуває, що по їх знищенні впаде ґрунтовно ціла економічно-експропріаційна система Москви в Україні. По лінії цих природних прагнень маси має йти наша пропаганда. В дальшому воно на деякий час принесе зменшення господарських зняряддів. Це мабуть наводить пострах де яким політикам, що дорадували б українським масам не нищити речі потрібні до управи землі. Такий погляд розчуленого емігранта відкидає щоденна практика революційної боротьби. Вибір, що саме охороняти перед знищенням, революційна маса сама зробить краще, ніж теоретичні поради політичних дорадників, що для уратовання певної кількості зняряддів ризикують спинивати революційний розмах мас. Нарід, що дав мільйони жертв в часі голоду за те, що не хотів добровільно згодитися на колективізацію, такий нарід готовий кинути в горівку дьоготь такого дорадника, що в час повстання не буде дорадувати, як спорова радикально знищити ворога, але буде дзаявляти про те, щоб не дай боже не розбилосся якесь колесо в тракторі. Коли наїде населення навіть і буде позбавлене певної кількості ма-

льційної роботи і почати діяти на довшу мету;

д/ нам треба бути там, де наростає вогнища революційної боротьби і їх поширювати;

е/ нам треба вирощувати нові революційні кадри, нових людей, що дивилися б з вірою в майбутнє;

є/ нам треба з часових форм підпільної роботи переключитися на вуличі, індивідуальні форми конспірації, з кількості на якість, з екстензивної на інтензивну роботу вглиб а не вшир;

ж/ нам треба вмілої конспірації, препізности в підпільній роботі, підпільно - революційного мистецтва, бо тоді напевно успішно пройдемо важкий період боротьби;

з/ нам треба ліквідувати другорядні фронти і дрібні непорозуміння з іншими співзвучними силами в ім'я спільної затаєної боротьби із спільним ворогом.

3. За нами період неповторних визвольно-революційних змагань. Ми горді за цей могутній героїський зрив, за цю відчайдушну мужню поставу в боротьбі з гітлерівською і сталінською тиранією. Весь народ радіє відродженням нашої збройної революційної сили, нашої Повстанчої Армії, що зродилася і діє в так дуже тяжких умовах. Ми, нарешті, горді за безмежну всенародню жертвенність для Справи, за дружню солідарність всіх верств і земель України, за щирі консолідації визвольно-самостійницьких сил за велике просування вперед Української Національної Революції.

4. На крові тих, що впали на полі бою в обороні рідних хат, сім'ї і населення, в наступі на гестапівські і енкаведівські гнізда і загони, в індивідуальному двобою в час конспіративної підпільної роботи, на крові тих, що замучені по тюрмах і таборах, виростала безсмертна легенда волевої поневоленої нації, що вогненним смолоскипом горить у серцях і душах народу і освічує шлях у майбутнє. Україна живе і бореться та силою здобуває перемогу. Найже вічна буде слава вправним героям, що склали своє життя на жертвник нації!

5. Ми боліємо жертвами, що їх інесе зі-собом революційна боротьба але рівночасно знаємо, що і без тієї боротьби нас, українців, вигинуло в двох, а то й більше. В тридцятих роках нашого сторіччя за планом крємлівських можновладців вигинуло на Україні голодною смертю мільйони наших земляків, подібно тому, як останньо в рядах червоної армії. Чи ж не краще, щоб ці мільйони були дорогою ціною окупили свою смерть у боротьбі з большевицьким окупантом?

О. М., провід Організації Українських Націоналістів, далі залишаємося з народом на полі бою нашої визвольної війни, на наших окупованих землях. Рам'я - в рам'я з революціонерами і повстанцями ми підемо в першій лінії до дальшої боротьби, за волю. Ми знаємо і віримо, що недалеким вже час остаточного визволення українського народу і створення самостійної держави і цю віру передаємо народові. Ми хочемо разом з народом дійти до остаточної Великої Меті.

/з "Деклярації Проводу ОУН", 1945/.

Д. Донцов

ЧОГО НАША ІСТОРІЯ НАС УЧИТЬ ?

/Уривки з статті "Белва сіне капіте" з 1923.р./.

"Бестія без голови", - так охрестив козацьку напів колісць кивський воевода Адам Кисіль, трапляючи в саме ядро української проблеми. Кожний нарід має свою болячку... Намов болячкою було й є "безголов'я", - слово, яке так добре схоплює развучу диспропорцій між рухливим, відважним як бестія генієм нації та її каотичним мозком... "Брак проводу", "невиразність ідеалу"... ось назва недуги, відкритті вже літ майже треста одним із людей, які найбільше причинилися до того, що Україна стала "нацією без голови".

/дос: д з революції в Росії й Італії учить, що перемогу здобувають люди рішучі, що не бояться скрайностей і йдуть до своїх цілей твердо, послідовно, без вагання/.

...притягавчи до себе слабкі й нерішучі елементи, слабнеш сам; велике можна доконати лише з вибраними партійцями, готовими на все певними перемоги... Перед безогляднов волею цих людей, що не перебирають в засобах, що вміли йти до визначеної мети, замовкла вся опозиція, устав всякий спротив. Своєю безумною сміливістю й готовістю все поставили на карту, зігнули вони тих, які не знали, що таке різко й відразу сприймали, що від них кадається не конверсації /розговорів/, але послуху.

...революційні часи прагнуть абсолютної ідеї, ясного об'єкту своєї пробудженої ненависти, легенди про близькість остаточної катастрофи цього грішного світа, перспективи неминучого, останнього бою. Лише такі легенди підтримують неслабну масову енергію, що рветься назверх, запалюють уяву жадібною чинув роби, а не кореговані /поправлвані/ досвідом і розумом, переполовинені водов посібілізку ідеї демократичної справедливості для всіх. Ті, кого не Маршал з глумом прозвав "медитурчі люди", неутралісти, до заднають золоту серединку між правими і лівими, - не могли притягти до себе нас, як не порушує і не притягає залізних стружків "неутральна" частина магнету. Не роблять лише його скрайні кінці... Маса розуміє

лише абсолютні, прості і сурйні рличі, і лише за тими йде, хто їх голосить. Ось чому йшла вона за Леніним, а не за Керенським, за Му-солінім, а не за Фактор і Дзолітом, за тими, що показали їм: один марево соціалістичного рєв, другий - привид давнього Риму.

...сказаного вистає, щоби вгазати на головні причини нашої поразки.

Демократія наша скражувала тому, що була... занадто демокра-тична і замало... революційна. Правда, демократичне українство бу-ло народнім рухом, маси винесли його на своїх плечах, але воно бу-ло безсиле порушити і розбурхати народню стихію до дна: безсиле дати їй яскраву, незатемнену жодними компромісами мету - легенду, рівну своєю величавістю легенді світової революції, що принесла нам на багнетах своїх наємників Москва. Наша демократія не дала масам образу "останнього бєв", що - як не смертельна поема Шевченке - ми-готів би курпуром, кров'ю й золотом... пожеж, фасцинував увву, пори-вавши душу до великих діл і жертв. У неї бракло на те ідеї, а ті які мала, були втримувані в виполовілих блакитно-жовтих тонах, не-виразні і бліді, як мова офіційного бесідника на щорічній святі, здібні викликати захоплення розчуленого до сліз філістра, а не по-нури ентузіязм героїв "Гайдамаків", не ентузіязм того, хто грає "во вєв".

Стронники Москви знайшли й кинули в маси своє гасло: "смерть буржуам!" - така брутальна формула, що дала розбудженим інстинктам збунтованої врби страшну рушійну силу. Що могло протиставити цій формулі демократичне українство? Також "смерть буржуам"?... Вони могли двигнути прапор боротьби з комунізмом, як це вони й нарешті зроби-ли, спонувані до того масою, нажаль трохи запізно. Але самі взяти ініціативу боротьби з комунізмом і вести її консервентно, во-ни не могли: це ж була віра "братнього" пролетаріяту, це ж значило робити "контр-революцію"!

Вони могли нарешті дати народові блискучу легенду боротьби за національне визволення, що справді могла б пірвати широкі верстви. Але як? Голосити одверто: "геть з Москвою!", "геть чужинці!" - це ж заноско явним "шовінізмом"! Побілізувати маси проти Москви це ж значило ломити "єдиний революційний фронт" за Керенського, і розби-дати "солідарність міжнароднього пролетаріяту" за Леніна! А зрештою проводирі української демократії... знали, що "демократія" - це ж мир!", що демократія є папифістична, що вона є завжди проти "рє-а к ц і ї"! Яке ж могла вона роздихувати пожежу в і ї н и проти "рє в о л ь ц і ї н о ї" Москви?!

Вони висунули /змушені до того/ клич самостійности, але при-чепили до нього різні "але", що затемнювали яркість гасла і його вербувчу силу.

"Самостійність", але - ...оскільки це не привеле до конфлік-ту з московським демократієм. "Самостійність", але ... не одді-ляясь от остальной Россіи!" "Український нарід повинен стати паном на своїй землі, але...Бесарабія й Крим можуть йти, куди хочуть, а жиди - творити державу в державі!" "Геть чужинців", але - за винят-ком Франції, коли вона нам допоможе проти Советів; або за винятком Россі, коли вона нам допоможе проти Франції. -

- Ідеї, за які дійсно не варто було ні жити^{ні} вмирати, і коли все ж таки за українською демократією пішли маси, то хіба ведені не ліхтарком в руках сліпих провідників, але тою яснов зорев, яке ввиждалася тим масам.

Москва проголосила свободу нації "вплоть до одділення" від Росії, але рівночасно призначила себе адвокатом революційної справи с к р і з ь, навіть у чужих державах. Тим внесла баламутство в настрій малоросійських політиків, а для себе здобула титул втрутати у внутрішні справи "самотійних" націй і насувати їм самотійність, коли цього вимагали "інтереси пролетаріату".

Українська демократія, навпаки, надала дійсні права своїм оукраїнам і - стратила суверенність навіть над властивим Україною. Французька і московська революція нижили вогнем і мечем свої Вандей і Тульони, українська - сама творила собі.

Совети йшли до своєї мети, ламаючи всякі демократичні принципи, в ім'я яких вони ніби то повалили Тимчасовий Уряд, розігнали Установчі Збори, несли війну замість мира, перекинули демократичну Центральну Раду і УНР. ...Ділом як колись революційна Франція, що зробила з Народнього Представництва іграшку кількох тиранів, що заляля своїми арміями половину Європи та впровадила культ нової богині - "святої Гілотини". Кривавий фантом присвітував обом манакам Максиміліянові Робесп'єрові і Володимирі Леніну, божевільна утопія, якій судилося в обох випадках бути справленою життям, але без якої не можлива ніяка революція, ніяка мобілізація мас.

Українська демократія мала блискучу нагоду повторити приклад Французької, проголосити, що селянська революція у небезпеці, відкрити таку нагітку на чужинців, яку відкрив Паризь, посилавчи "австріячку" Марію Антуанету на шафот, змобілізувати з сенофобні /не-нависні до чужинців/ інстинкти селянства, взяти в свої руки ініціативу горожанської війни, війни седа з містом, накинутої на Советам і ходов подій...., розірвавши з пролетарською революцією і з Кремлем.

Наша демократія могла створити культ великої легенди, яку одну лише можна було протиставити мітові соціальної революції. Розіграти до білоти той національний "шовінізм", який лише своєю непримирістю міг з'єднати маси і конкурувати з непримирістю советської ідеології, заініціювати - як не зробив Конвент - "політику неможливого, теорію дрого божевілья, культ сліпої відваги".

Це була б контр-акція, рівновартна до акції Советів. Але цього не міг зробити демократичний Київ, не руйнувши демократичних засад про нечестність згоди з "братнім народом". Він не витримав першої вогневої проби через те, що зачасто оглядався на мертві "демократичні засади" і замало звертав уваги на єдиноспасенний революційний ч и н. Українській демократії йшлося про вірність догмі, але не про зворушення, не про зревольтування мас блискучим марежем утопії, - про компроміс /-злагоду/, а не про абсолютну ідею.

... Маса не пішли за українською демократією не лише через те, що вона немала виразної програми, але й через те, що немала ясно виявленої волі перевести в життя хоч би й цю неясну програму. В критичні моменти нація, як ірба охоплена панікою, їде за тим, хто

вказує їм дорогу, чий голос не тремтить, чії очі не бігають на боки в шуканні рятунку; а за тим, хто знає вихід, і має відвагу повести, або погнати до нього інших.

Що значить: "вести за собою маси"?

Маршал Фох каже, що це значить "передавати виконавцям ідею, яку удушевляє провід". Він же ж відповідає на питання, хто може "вести маси"? так: "вища індивідуальність, яка прагне відповідальності".

Цих головних передумов до опанування маси наша демократія не виявляла. Як уже зазначено бракувало їй передусім ясної ідеї, яку б могла передати масам. По-друге: вона зовсім не прагнула жодної відповідальності. Навпаки, завжди хотіла перекинути її: одна партія на другу, а всі разом на "народ".

"Без влади совстан"!... - одна партія з маркантним, ясно окресленим обличчям домагалася для себе повноти влади... - там була енергія, за якою тужили маси. Вони хотіли, щоб їх поведла сильна й певна рука. Цей енергії не виявила наша демократія. Вона все хотіла поділити з кимсь свою владу, але не знала з ким.

...Отже замість ініціативної меншости видумали знову середину, "Грудовий Конгрес": і не "буржуазний" парламент, і не "пролетарський" совет. - "Ніби щось, ніби ніц", ні Богові свіча ні чортові черга. Ось геніяльна формула, яка відштовхувала міщанство й не з'єднувала робітництва. Маси не тільки не відчували на горі виразної волі кермувати ними, але й вигляду влади не могли собі ясно уявити. В той час, коли треба було агітувати, командувати, коли все навкруги горіло й на-пів збожеволілі люди чекали рятунку; наша демократія видавала відозву, що взивала на нараду над "сучасним становищем".

В іншу скрайність впадає наша правниця. Багато є в ній здорового, і в кожному упорядкованому суспільстві безперечно була б вона чинником державно-творчим /як і доброю опозицією була б наша демократія/, але - не в революційній суспільності. Коли демократія хоч і односторонньо /лише в соціальному питанні/, хоч часто-густо тільки в теорії, а все ж визнавала, що маса... повинна грати роль в історичних подіях, наші монархісти рішуче і засадничо це заперечувать. Вони не визнають за масою навіть її руйнівної функції. Для них майже всякий революційний рух мас, це "бандитизм", з якого... не може вийти нічого творчого. На думку наших монархістів наш селянин це втілення консерватизму; консервативний монархічний устрій односторонньо відповідає, мовляв, його психології. ...Тут вони впадають... в помилку, бо для революційної доби монархія так само пристосована, як демократія.

... Дворянство, хоч і як заслужене для української культури, все ж не знайшлося на височині моменту і як верства не змогло стати на чолі національної революції, як це зробили колись його предки. Наше "дворянство" не знайшло в собі дикої енергії "русичів" - Амеліничан, що не лякалися запорозького "мотлоку", що змігли й боротися від нього і - як треба - провадити його. Кров Немировичів, Виговських, Кричевських і Мозерських не плила в жилах їхніх нащадків, виніжнених добором особистого шастя "старосвіцьких помі-

щиків". Ці нападки, як верства... могли в найкращім випадку відіграти роль чільних культурних робітників..., але не роль провідників зрештованої нації.

...Буння /правити/ це ніщо інше, як здібність опанувати революційні стихії. А як не зроблять монархісти, коли вони взагалі не допускають думки, щоб з революції могло вродитися щось нове, щось позитивне. Для них маси, що покинули плуг для самопала, були чинником анархічним. І в цьому була головна помилка "правих", які не розуміли, що під певними умовами "бандитизм" може стати порядковим чинником. Це станеться тоді, коли зуміти його опанувати, зуміти надати йому провідну ідею, координувати його хаотичні зусилля, звернути революційну лавину до одної мети...

...Без Колінса і де-Валери ірландське повстання мало чим різнилося б від нашої "отаманщини", без Хмельничан козацька нація дійсно лишилася б "бестією без голови".

...Що наші монархісти не хочуть признати певної позитивної ролі за негативним революційним чинником і не стараться, подібно до Хмеля, опанувати революційну стихію і повести її за собою - в тім лежить причина безуспішності їхньої акції.

...Завнішні способи виконання влади, що їх хочуть застосувати "праві", пережилися. Не можна вже апелювати до права правлячих - вказувати, ні до обов'язку підвладних - слухати. Не можна апелювати до передреволюційної психології, яка, вона звичнута. Під час революції інше усталюється контакт між масою громадян а владою. Тут послух базується на ентузіазмі /захопленні/ маси для ідеї, яку за віром маси, здійснює влада, а сила влади не на традиції, але на невсипущій енергії правлячих, які, певні народного співчуття поволі відновляють розхитаний державний апарат на старих засадах державного послуку. Цього не хочуть розуміти наші "праві", і це прекрасно розуміли провідники революції, всі ці Кромвелі, Наполеоні, Мусоліні, Монки, Леніни, Хмельницькі і Колінсі.

...Спекуляція на упадок революційної енергії відомого не допровадила. Українська державність не здійсниться без "махнівщини" і "зеленівщини", так як держава Хмельницького не була можлива без Гуні, Остриниці, і Кривоноса, без тої дикої "зграї", яку треба було опанувати, без "бестії", яка потребувала лише голови. Наші демократи боялися остаточно спустити з лавця про "бестію", граючи лише на її соціальних а не також і на національних інстинктах, а всім думали, що всяка штука полягала на тому, щоб дати себе цев "бестією" вести... /Інші знову/ думали, що "бестія" повинна перестати бути сама собою, стати вегетаріанкою /травоїдною/, або як дикі звірі в Колізею виходити аж тоді, коли це треба було їй тремтливо, коли її випускали з клітки. Але на те треба було їй спершу туди загнати....

...Інших метод історія не знає. Уто коче в'їздити якогось коня, мусить якийсь час спокати з ним. В таких краях як Україна, діткнених великою кризою і революцією, можна захопити владу лише методами революційними... Демократи і праві... були занадто великі л е г а л і с т и для цього бурхливого періоду...

Коротко, нам потрібний не національний монархізм і не соціалістична революція, лише національна революція. Її формула виключає непридатну для моментів криз анархічність демократії й контрреволюційність монархізму.

...Через те, що революція проти царсько-поміщицького ладу в нас закінчена, соціалістична /революція/ не має жодного ґрунту, а що конфлікт села з містом і України з Москвою триває далі, то й новий вибух в крав - коли до нього прийде - мусить носити виразно націоналістичний характер. Ні своєю ідеологією ні своєю угодовельською психологією не надаються наші демократи, ні монархісти на провідників цього руху.

Розвинути прапор цього послідовного націоналізму не можуть обидві.... течії. В цьому відношенні обидві вони угодово настроєні. Обидві ставлять класу понад націю й готові шукати помочі у Москві. Одні - проти "реакції", другі - проти "революції". Лівий досі не може позбутися фраз про "братні" російський народ", про "солідарність працьовитих верств усіх народів". Так само і правий.../про/ "спільні інтереси Росії і України".... Очевидно, що люди з такою психологією не можуть стати речником національного визволення в наші часи.

Ніодна революція не відбувалася ще там, де йшли впарі велика любов до своєї справи і велика ненависть до сили, яку треба було збороти. Хто це ненависть гасить, той гасить рівночасно і любов до справи. І це не є ніякий шовінізм, лише здорове відраховане почуття кожної індивідуальної чи гуртової одиниці, яка шанує себе і яку прагне жити. Бо шовінізм це перебільшене поняття про власний народ і глузливе, погірдливе відношення до чужого. Ненависть до чужої нації не має в собі цих елементів, отже не має нічого спільного з шовінізмом. Вона є тільки konieczною передумовою успіху в національній боротьбі.

...Смішно твердити, що для того, щоб зарадити кризі скрізь потрібний лише перегляд програми, мовляв, знайти нову рецепту і все буде гаразд. Цих рецептів мінялося вже досить... Хто і що від цього виграв? нічого, бо те, що нам потрібне, це не програми, але характери. Криза.../була/ не тому, що нація "недозріла", не в хибах програми, лише в бракові людей. Наша трагедія була в тому, що на чолі зревольтованої маси опинилися діячі з чисто мировим складом психіки, роз'їдені сумнівами в життєву силу, нездібні ні на ризико, ні на широкий жест, наділені всіми хибами й чеснотами переконаного філістра і ніодного з тих, яким відзначаються ті, що ведуть маси.... Спір про "програми", "коаліції", "концентрації", "орієнтації", що ведеться між людьми нідочого не доведе. Не живі трупи, що забули вмерти. Їхні привиди не повинні заважати боротьбі живих. Їм не видумати більше ідей, для якої люди йшли б убивати інших людей. Не створити коло себе тої виключної вольової напруженості, яка притягає врбу. Красві потрібні не вони, ані їхні "лозунги" і "партії", ні їхні "принципи". Тому потрібні нові характери, які знають чого хочуть, і які не мали б нічого з тої сентиментально-пацифістичної, інтернаціонально-невільничої психіки бувших "людей".

Коли вони в нас з'являться..., тоді "бестія революції" діждеться не тільки голови, а й нагородника. Коли ні - будемо приневолені признати раба блаженної пам'яті київському воєводі, пану Адаму Киселю, і знов інсценізувати нову переяславщину з усім тим, що за нею йде.

З внацьких поезій.

Ігор Скеляний

О Т А М А Н С І Р К О.

Немов гроза над сонними лісами
 З'явилися мовчки люди за млином.
 Озброєні, сміливі, безпошадні -
 УПА - загін з отаманом Сірком.
 Закралися під міст і поставали.
 Отаман тихо роздає наказ -
 Дримає стійка, спершись на поруччі,
 Безсило висить з боку протигаз.
 І даліше нущком йдуть. Один остався,
 Заграв ладунок - потім блиск і гук
 І стовп огню підноситься до неба -
 Бажке залізо корчиться від мук.
 Дрижать кати окутавшись містами,
 Летять вістки тривожні в райпартком,
 Що там стрибків під лісом постріляли,
 То знову міст зірвали над Сяном....
 "Разбіть ево" - наказ дає начальник
 І в клубах диму пильно пише плян.
 На ділах тих, о, знається він добре,
 Не даром був червоний партизан.
 Радіє Край, горять в ночі сільради,
 В безсилій люті бісяться кати.
 Гуля Сірко з своїми козаками
 І спритно виминає засідки.
 "Загін Сірка" - тривожні йдуть денеші -
 РОЗБИВ ОТЦЕЛИ. "Помста" за яром,
 Мов буря сміло в'ється гураганом,
 Зрива прапори з молотосерпом...

 За боєм бій... й Сірку не повелося,
 Прорвався в засідку, окружений, проте
 Не здався він, Відстрілювавсь, аж доки,
 Прошитий кулями, затих на все -

 Неба Сірка. Остався світляний спогад...
 Померкло сонце, сівши за горбом,
 І тільки гордо, гомоном тужливим
 Повстанська пісня в'ється над селом
 Його друзів; про подвиги сміливі
 Сірка - отамана в п'яних боях.

28.VIII.1947.

А Л Ї П А Р

Ви сильні і велично похмурі,
Без лісів чи окрас чарівних
Все дрімаете вічно байдужі
На залицяння хмар баранких.

Вам байдуже чи сонце цілує
Ваші шпилі в мережах хрестів,
Ваше серце кам'яне не чує
Шуму казки мрійливих лісів.

Недосяжні Ви, часом і суворі.
Не один вже сміливець - внак,
Здобувачи урвища дикі
У безодні пропав без ознак.

І тому не рівня Ви, Карпатам,
Що окутані в зелень п'янку,
Ставлять опір сталевим гарматам
І скривають безсмертну Уфу.

Ви безстрашні це правда й сміливі,
Б'ються бурі об вас надарма
І хоча Ви безкраї мов море -
То Карпатам Ви всеж не рівня...

8.VIII.1947.

М. Шульга

МОСКОВСЬКИЙ ІМПЕРІАЛІЗМ.

Якщо б не була Москва - дворянською чи буржуазною, пролетарською чи національно-трудовою, вона завжди залишається імперіалістичною:

Московський імперіалізм виявляється в загарбниктві чужих територій, в фізичному і духовному знищенні підбитих ним націй і народів та в безвиглядному їх винародовлюванні. І все це проголошується Москвою як "збирання російських земель", - як "братерська допомога єдинокровним меншим братнім народам", - як "допомога культурно-відсталім народам прилучитись до високої російської культури", - як "захист і опіка над єдиновірними православними", - як "допомога прадавчим звільнитись від капіталістичного гноблення", - як "звільнення братніх слов'ян", - як "здійснення відвічних прагнень народів Росії і відновлення їх прав".

Москва, як національна держава сформулувалася ще за часів Івана III. /1462-1505 р./ і вже тоді її прагненням було приєднати українські землі, що входили до складу польсько-литовської держави та досягнути берегів Балтійського моря.

За часів Івана IV /під кінець 16 віку/ Москва завойовує /1556 р./ казанський і астраханський Ханати, переходить за Ураль, починає завоювання Сибіру та прямує до завоювання Бухари й Хіви.

Разом з підкоренням середнього Поволжя і Астрахані почався процес перетворення Московського царства в російську багатонаціональну державу, процес, що набирав виразного обличчя з підбиттям України і Східньої частини Білорусії /1654-1661/.

По здобутті Кавані московський уряд дивно розправився з тубільним татарським населенням. Всіх чоловіків було вирізано, а жінок і дітей загнано в рабство. Ще до того народи середнього Поволжя чинили запеклий опір, але вже тоді Москва почала застосовувати свою політику володіння над загарбленими. Переслідування самостійницьких елементів, насадження Москві на відібраних землях, підкупство частини казанської знаті, а передусім поширення християнства, щоб за допомогою московського православ'я, цього інструменту московського імперіалізму, ще міцніше охопили під свої впливи населення. Спираючись на україшлені городки, побудовані на землях казанського Ханату, Москва посувається за Урал.

18. століття застає Москву далеко поза її етнографічними межами. В першій половині 17. століття Москва опановує вв-сь західній Сибір, а в другій половині просувається на північний схід до берегів Львового Океану, на схід до берегів Охотського Моря, на південь до Балкану і на південний схід до Приамур'я.

Визвольна війна України проти Польщі і Переяславська угода спричинили цілковите пересунення сил східньої Європи. Одночасно Переяславська угода на віки визначила Москву, як віроломного партнера в міжнародних договорах. Скориставшись з послаблення свого союзника /України/, Москва знехтувала властивий зміст угоди, якій говорилось про взаємну поміч і співпрацю двох рівнорядних суверен-

них держав, і поступово повернула Україну в свої колонії. Через Андрусівську угоду /1667 р./ Москва дістає широку базу для досягнення берегів Чорного моря і Кавказького хребта. Зараз таки після андрусівського договору почалися воєнні кроки між Москвою і Туреччиною /1675-1681/, Москва приєдналася до християнської коаліції проти Туреччини, рушила походом на Крим /підлеглий Туреччині/ і здобула м. Озів /1698/. В боротьбі з Туреччиною Москва виступала ворожнечу між підкореним християнським населенням і турками, виступивши вперше на міжнародному форумі, як покровительна православних християн.

Початок 18. століття зв'язаний з царюванням Петра I. При ньому російська імперія простягалася від Балтики до Тихого океану, і Москва стала одною з сильніших європейських держав. Петрові I. припала заслуга закінчити півторавікову боротьбу за Прибалтику /1721/ прилучення до Москви Лівонії, Естляндії, Інгрії і Виборгу, тобто "прорубати вікно в Європу".

Після придушення повстання українців під проводом Івана Мазепи /1709 р./ та запорізького кошового Костя Гордієнка, Петро I. року 1713 видав указ про переіменування "Московії" на "Росія", а його піддані "московитяни" зробились "росіянами". Цим було закріплене московське поневолення України, і землі українського /і білоруського/ народів почали вважатися за "російські", чи "руські", а Московщина "Росія", як "спадкоємць" української кийівської держави, стали вже "легально" ці землі "соборати", що їй і вдалося в трьох поділах Польщі /1772-1795 рр./

Негаймо після закінчення північної війни Петро I. скеровує свою увагу на південь, Московський посол в Ірані доносить про сприятливу ситуацію в Персії і радить втрутитись в її внутрішні справи під приводом боротьби з повсталими феодалами. Москва вбирається в свою виробувану маску "покровителя християн", заключає договори з християнськими васалами перського шаха й розпочинає війну, що мала зблизити її до теплих морей, а може й до Індії. По успішному закінченні воєнних дій Петро промочує перші шляхи на Кавказ /Баку, Дербент/ і на західному та південному берегах Каспійського моря. Ці Петрові успіхи приводять до конфлікту з Туреччиною і Москва використовує проти неї агітацію серед християн, підданих султана, і укладення договору з православними васалами Туреччини, Молдавським і Волоцьким господарями.

Петро I. намагався також закріпитися і на сході, вважаючи, що Москва повинна бути посередницею в торгівлі між Європою і Азією. З тією метою він вислав численні експедиції і для вивчення Сибіру, шукаючи давніх шляхів для торгівлі, в 18. ст. Камчатка стає базовою для проникнення на далекому сході. Московські промисловці і гозаки заволоділи островами, розкиданими по Охотському морі, далі досліджували Курильські острови.

Під кінець 18. ст. за часів Катерини II. /1762-1796 рр./ на чергу прийшло здійснення таких шляхів:

1. "З'єднання" решти українських і білоруських земель, що були під Польщею.
2. Закріплення в Прибалтиці.

3. Дальше просування до Чорного моря.

Катерина II старанно прикривала загарбницьку політику московської імперії фразеологією, модної в той час доби освіти, а дипломати за кожною новою анексією і міжнародною акцією на користь московського імперіялізму, добирали відповідно формулу, до чого виправдати їхні дії і поставити на становище захисників м'яру і справедливості.

Щоб виконати перше завдання Москва довела до повалення Польщі в результаті чого було приєднано до Москви Білорусь, Литву і Україну /без Галичини/. На шляху на південь Москва знищила Гетьманщину і Запорозьку Січ і досягла берегів Чорного моря. Дві війни з Туреччиною дали Москві /1791 р./ землі між Бугом і Дністром та Крим.

В другій половині 18 ст. йшла також дипломатична і військова підготовка до загарбання Грузії. Москва виставила себе захисницею Грузії то перед Туреччиною, то перед Персією.

В XIX ст. базами до наступу Москви мала Прибалтику, Польський Схід, слов'янські народи Балканів, Середню Азію.

В загально-європейській боротьбі за нові ринки і торговельні шляхи, Москва спиралася на підтримку слов'янських народів Балканів, до за її допомогою мали надію здобути державну самостійність. В боротьбі проти Туреччини вона порушила на міжнародному форумі питання становища християн в Туреччині. Наступавши на Туреччину, Москва створила собі базу на Кавказі і намагалася оволодіти Чорноморсько-Каспійським басейном, а боротьба за каопійське побережжя збігалася з прямуванням Москви в середушу Азію, в сторону Казахстану і середньо-азійських ханатів.

Запанувавши над Україною, Москва дістала доступ до Кавказького Істму.

Початок завойовання Кавказу поклав ще похід Петра I. Історія загарбання Кавказу – це типова історія фальшивої гри і віроломства з боку Москви. Грузія, загрожена Іраном та Туреччиною, звернулася в особі свого царя Юрія XII до московського уряду з пропозицією взяти її в оборону. Про ліквідацію державних форм Грузії не було й мови. Крій XII мав залишитися на престолі. Але з появою московських військ на території Грузії цар Олександр I видав маніфест /1801 р./ про прилучення Грузії до московської імперії і створення з її земель ще одної адміністративної одиниці.

В середині 19 ст. Москва закріпилася вже постійно в Казахстані. Крім за кроком Москва здобувала далі Ташкент /1865 р./, Самарканд і Бухару /1868 р./, Хіву і Закаспій /1875 р./, обсадила військами більшу частину Паміру /1891-95 рр./

Під кінець 19 ст. остаточно усталилися кордони московської імперії.

В першій світовій війні 20 ст., Москва мала досягнути по виграшній війні такі імперіялістичні цілі:

1. В загальних планах поділу територіальної здобичі, зараз після вибуху війни, Москві призначено було нижню течію р. Деман, Познань, Шлеськ, Галичину та гарантію вільного проходу через босфорські протоки.

2. На початку 19. 5. р. було досягнуто угоди згідно з якою Кон-

стантинополь, Протоки і Мірамаре, переходили до Москви.

3. В 1916.р. за новою угодою Москві признано, крім вище обіцяних їй територій навкруги Константинополя і Проток, - Велику Вірменію, куди входили Ерзерум, Трапезунд, Ван, Бітліс, Ірмія, Курдиністан, - значну смугу Чорноморського побережжя на захід від Трапезунда.

Крім того Москва мала намір добитись продовження терміну арени смуги Китайсько-Східної залізниці в Манджурії на 99 років і розширення своїх прав в Північному Китаї.

Після закінчення першої світової війни більшовицька Москва була відкинена, навіть з довосних позицій. Її територіяльні витрати обіймали землі, на яких повстали самостійні держави: Фінляндія, Естонія, Литва, Латвія. Відійшла частина польських і частина українських та білоруських земель. Румунія забрала Васарабії, а в балканських державах, отій московській базі до наступу на босфорські Протоки, - установилися економічні і політичні впливи Франції і Англії.

Революція 1917.р. розвалила тільки царат та не знищила ні московського централізму ні імперіялізму. Як Тимчасовий Уряд, так і всі московські партії, а також всі білі генерали, що в громадянській війні боролися проти більшовизму, боролися рівночасно і проти "сепаратизму" окраїн за "єдину неділімоу". Для них всіх розвал "єдиної неділімої" був більшою загрозою аніж більшовизм. Але вони не знайшли шляхів і засобів до врятування "єдиної неділімої".

Ще більш централістичною була і залишається більшовицька Москва. Її боротьба проти самостійницьких рухів окраїн триває й зараз її імперіялістичні прямування, що мають іншу мету /всесвітня комуністична революція/ і ідеологію /інтернаціоналізм/, йдуть давніми шляхами і напрямками та користаються методами політичної агресії, від віків випробуваними імперіялістичною Москвою.

Післяжовтневої революції більшовицькі прагнули за всяку ціну заключити сепаратний мир з Німеччиною, щоб упорядкувати внутрішній хаос і розправитися з усіма самостійницькими рухами, що будували свої національні держави на руїнах московської імперії - Україна, Кубань, Грузія, Вірменія, Казахстан і т.д. Більшовицька Москва не визнавала версальського договору і тим самим включила себе до т.зв. ревізіоністичних держав, покритих територіяльно, бо ж їй відібрали частину надбань московських царів.

Впоравшись з внутрішніми й зовнішніми труднощами, більшовицька Москва пробує заровнати Фінляндію, а з вибухом другої світової війни 1939.р. виступає як чистокровна імперіялістична держава:

1. Здійснює загарбання українських і білоруських підпольських земель в 1939 році, умотивовуючи свою загарбницьку політику як взяття під захист єдинокровних братів - українців і білорусів.

Роли стався розвал німецької держави, Польща стала зручним полем до всяких випадковостей і несподіванок, які могли створити загрозу для ССР.

Щоб відвернути можливість таких подій, а також взяти під захист єдинокровних братів - українців і білорусів, яких збанкротований польський уряд кинув на волю випадків, червона армія, за розпо-

рядженням совітського уряду, 17 вересня 1939 р. перейшла польський кордон і визволила Західну Україну і Західну Білорусь. /політ-словник 1940, ст. 222./

2. Прирізує до Москви частину Фінляндської території та прилучує Литву, Латвію і Естонію /1940 р./.

В результаті війни 1941-1945 рр. большевицька Москва далеко висунула свої західні бази для дальшого свого імперіялістичного наступу.

Підводячи підсумки імперіялістичним загарбанням, які здійснила большевицька Москва в другій світовій війні та накреслюючи завдання повоєнного "мирного будівництва", Молотов у своїй доповіді на урочистому засіданні Московського Союзу в листопаді 1945 р. говорив:

"Наша країна перейшла до мирного будівництва. Перед усім народом повстали нові, великі завдання.

Ми, звичайно, приділимо необхідну, увагу і новим територіям, що увійшли до складу СРСР. Як відомо ворог, що вірвався в нашу країну, перешкодив нам приділити належну увагу будівництву Західної України і Західної Білорусі, які до війни перебували в складі Советського Союзу зовсім не довго. Тепер, згідно договору з Польшею встановлено новий совітсько-польський кордон. В результаті цього остаточно об'єднано всі території, заселені білорусами в одну Советську Білорусію, яка може впевнено йти вперед по шляху свого національного розвитку. Як відомо, в силу договору з Чехословаччиною, і Закарпатська Україна увійшла, нарешті, до складу нашої держави, і тепер Советська Україна об'єднує в цілому всі українські території, про що віками мріяли наші брати-українці. По договору з Румунією Советська Молдавія також об'єднала території заселені молдаванами, що відкриває широкі можливості його дальшого національного розвитку. Західні кордони нашої країни розширилися також за рахунок приєднання до Советського Союзу області Кенігсберга, що дає нам володіння добрим незамерзавчим портом на Балтійському морі.

В Прибалтиці відновлені Советська Литва, Советська Латвія, Советська Естонія. Такі окреслення теперішнього нашого західного кордону, що має важливе значення з точки зору забезпечення безпеки Советського Союзу.

На північному-заході ми відновили наш кордон з Фінляндією відповідно з совітсько-фінським мирним договором 1940 року. Крім того, на півночі Советському Союзу повернено територію району Печенги /Петсамо/.

Нарешті, про Далекій Схід. Тут до Советського Союзу переходить південна частина Сахаліна і Курильські острови, що має важливе значення для безпеки Советського Союзу на сході. Залишається нагадати про відновлення прав нашої держави на залізницю в Манджурії, а також відновлення наших прав на райони Порт-Артура і Дального в південній частині Манджурії.

Всім цим районам, а також району нашої воєно-морської бази в Порккала-Ідде на території Фінляндії, ми мусимо приділити належну увагу, і, поскільки справа йде про нові совітські території - до них потрібна посилені уваги з боку нашої держави". /В.М. Молотов, 28-і роковини Великої Жовтневої Соціалістичної Революції, ст. 25-26. Держ. Видання 1945 р./.

листи передплатників українських часописів, помножуючи одержане число через згодовану кількість членів їх родин! Таким способом одержана цифра становить 40-60 тисяч осіб, і не в та приблизна кількість українців на території Франції.

Живуть вони здебільша порозкидані невеличкими групами по цілій країні, і тільки в кількох місцевостях є більші українські колонії /Штрасбург, Мец, Монтаржі/. Факт великого розпорошення наших людей у чужому морі, а особливо подружжя з чужинцями дуже сприяють винародовленню людей, відірваних цілими руками від живого зв'язку з іншими українцями. І коли ще самі батьки, які покинули Батьківщину дорослими людьми, відпорні на чужі впливи, бо образ Рідного Краю це надто виразний і свіжий у їх думках, не зважаючи нерас на довгі роки життя на чужині, то вже їх діти винародовляються. Вони або зовсім не знають України, бо народилися на чужині, або знають її дуже мало, бо покинули її малими дітьми. Тому дуже швидко стають французами - мовою, навичками, світоглядом, цілою психікою фактично, а то й формально, коли їх батьки натуралізувалися, прийнявши французьке громадянство. А натуралізуватися можна вже після трьох років перебування у Франції. А що вже говорити про дітей із міських подруж - вони таки зразу стають у величезній більшості французами. Цей процес денационалізації є тим більш загрозливий, чим менше свідомий національно даний елемент, а саме так воно і є у випадку т.зв. економічної української еміграції у Франції, що творить 90% всієї української еміграції на цьому терені.

У-ра За таких умов не треба надто дивуватися, бо навіть приїшовши на танцювальну забаву чи національну імпрезу - українська молодь, що виросла й виховалася у Франції, говорить між собою тільки по-французьки, хоч і знає сяк-так українську мову, але в багатьох випадках вона куди своїх батьків таки зовсім не знає. Винні цьому передусім батьки, а точніше сам батько чи сама мати /бо одно з них часто не-українці/, але при цьому не можна забувати, що ці батьки - в 98% прості робітники, що мусять менше чи більше важко працювати на прожиток, і що свобідного часу в них обмаль, а тому вони не завжди мають змогу ближче зайнятися національним вихованням своїх дітей, що розпорошені одинцем серед своїх французьких ровесників.

Самозрозуміло, що кожна держава, на території якої проживає чужонаціональний елемент, заінтересована в державній і національній асиміляції цього елемента. На ту ціль наставлена і вся внутрішня французька політика, зокрема шкільна. Всі діти, що живуть на території Франції, мусять обов'язково ходити до французьких шкіл, а дозволів на інко-національне шкільництво уряд не дає. Українське, як зрештою й інші еміграції старяться зарадити недостачі правильного рідного шкільництва так, що вільний від обов'язкового навчання один день у тиждні / четвер / намагаються використати для навчання дітей рідною мовою у т.зв. четвергових школах, що їх організують окремі національні і групи при церквах, під фірмою і патронатом. Але один день навчання рідною мовою не може виконати тієї ролі, що її виконує нормальне рідне шкільництво, тим більше, що велика досвідченість наших людей по великій країні в більшості випадків взагалі унеможливило дітям користати навіть із тих дуже і дуже нечисленних четвергових шкіл. І коли батьки не можуть в таких випадках да-

ти дітям бодай підставових знань про Рідний Край, щоб розбудити в них почуття зв'язку з далеким Батьківщиною, тоді ясно, що ці діти призначені на неминучу національну смерть.

З усього досі сказаного ясно видно, які небезпеки чекають українців взагалі, а молоде українське покоління зокрема від довгого їх перебування на чужині, бо ці небезпеки не є зв'язані лише зі своєрідним французьким тереном, але з кожним чужим тереном взагалі як цим небезпекам зарадити?

Ділом на загрозу денационалізації є в першу чергу висока національна свідомість емігрантів і відповідне виховання молодого покоління дома, в школі, церкві, а коли немає ні рідної школи ні церкви — то бодай дома.

Друге — що є найтісніше пов'язане з першим — це повсякчасне вдержування живого морально-ідейного зв'язку з Батьківщиною, з її прагненнями і змаганнями. В цьому якраз і є важке і почесне завдання для Юнацтва ОУН, що хвилево перебуває теж на чужині. Велику й що найважливіше постійну працю мусить вкласти кожний член Націоналістичного Юнацтва, щоб особистим прикладом, особистими зустрічами й листуванням відвойовувати назад для України пропащу для неї молодь, та проїняти її тим самим святим вогнем любови до Рідного Краю, яким живе вся воячка молодь України.

Третім дуже важним чинником для протидіяння винародовленню є масове поселення на одьому терені, осельвання більшими громадами, творення міцних національних скупчень. Такі більші скупчення можуть зберегти своє національне обличчя і свою національну душу впродовж цілих десятиліть і навіть століть. Прикладів на це дав часом історія різних еміграцій. Таким конкретним прикладом є теж пол'яки на півночі Франції, в департаменті Па де Кале /Лянс й околиця/, де масово скупчена польська робітничка еміграція не тільки залишилася польською, але частково починає польонізувати інших емігрантів, в тому числі теж українців, ба навіть автохтонів — французів.

Правда, Франція, а також низка інших держав не радо дозволяють на творення на їх території, зі зрозумілих причин, таких більших чужонаціональних скупчень. Але при в сокій національній свідомості даної еміграції, вона, хоч і опиниться спочатку розпорошеною на чужій території, може по якомусь часі почати знову скупчуватися на означених теренах. Важне, щоб була в даної еміграції свідомість потреби такого гуртування, а не розпорошування, а можливість реалізації цього завжди знайдеться.

Віршавчи в чужі — близькі чи далекі — краї, треба нам добре знати, що нас там чекає. Але всі небезпеки твердого життя на чужині зможемо перемогти і залишитися собою, коли в нас міцна любов до України, тісний ідейно-моральний зв'язок з нею і незламне бажання не пропасти назавжди в чужому морі, забувши Землю батьків, але зберегти своє національне обличчя і свою українську душу впродовж хоч би якого довгого скитання по далеких чужинах та донести несплямлемим той прапór, під яким ми виходили з Рідної Землі, знову ж туди — на Україну! Коли завжди і всюди будемо пам'ятати, що ми тут, на чужині, не на те, щоб лише зберегти своє життя, але щоб те життя поставити на службу українській визвольній справі, українсько-державницьким інтересам, ставши апостолами нефальшованої української держави.

їнської Правди в широкому світі, ми не лише збережемо себе як українську національну спільноту, але й з честю виконаємо цей святий обов'язок перед рідним народом, що його добрими синами ми хочемо бути та зможемо з ясним поглядом і чолом повернутися на Рідну Землю.

Кожний із нас зокрема, і всі ми разом - мусимо твердо про це все пам'ятати і цього бажати. Зокрема мусить про це пам'ятати українська молодь і її революційний авангард БНАКТВО ОУН.

Організація української армії під час повстання не відноситься тільки до етнографічних українських земель, але до цілої земної кулі, де тільки живуть українці. ОУН мусить втягнути до боротьби за визволення України всіх українців, де б вони не жили і визначити їм терен до боротьби під час повстання й війни в Україні.

/Колодзінський: Українська воєнна доктрина/.

БРИ КЛЕН /1891-1947/.

На чужині помер 30 жовтня 1947 р., великий український поет Брий Клен. Після розгрому Спілки Визволення України й загальної нагінки на неокласиків, до яких Брий Клен належав, поетові пощастило виїхати з Києва 1931 р. закордон. Там стає він співробітником "Літературно-Наукового Вістника" і "Вістника", що виходили за редакцією Д. Донцова у Львові. Окремими виданнями до цього часу вийшли такі його твори: "Прокляті роки", "Кавали", "Спомини про неокласиків". З останньої його великої поеми "Попіл імперії" видаємо уривок про Базар.

Копать козакам могилу.
Не б'ють, як звично, в барабан,
везуть скривавлених, безсилях;
зігнали свідками селян
з близьких повітів і далєких,
щоб їх держати у страху,
і дивляться на те смереки
у білім кролячїм міху.
Он стали край могили горді,
ладні прийняти смерть, як дар.
Та перед тим, як виють ордер
на смерть, питає комісар:
"Хто хоче в Армію Червону?"
Дугнув по лицях переляк,
і чути відповідь колони,
яку дає на це Чербак:

бом врізалася недавня ще папифікація. Городок нікому не був байдужий, нікому не був невідомий. Ніяка найпильніша пропаганда так глибоко не заторкає почуттів аполітичної маси, як заторкнула їх проста й щира мова людей невчених перед наглим судом. Тінь від двох шибениць лягла прірвою між двома народами. Вона чуттєво відкинула поневолену від окупантів на ворожі боки барикади.

В цьому якраз, в морально-політичному впливові Городка на свідомість українських мас - а не в конкретному успіхові чи невдачі самої акції на поштовий уряд - була вся вартість того революційного акту. Драматичний перебіг самої події, переплетеної глибокими трагічними вузлами, а зокрема ідеалістичні риси прямих характерів обидвох бойовиків, Біласа й Данилишина творять неповторні зразки моральної міцї людських характерів для майбутнього.

Таким чином з бойової акції в Городку виріс революційний міт. На згадку про нього живіше вдаряють і вдарятимуть українські серця. Невідома назва малого галицького містечка стала символом голодечого героїства, найяскравішого в українській історії 30-тих років нашого століття.

І з року 1932. зашестіли листки атласів. Багато допитливих очей з тривожним і гордим серцем вдивлялося в ту крапку на мапі, що їй наймення Городок. Багато людей, ідучи за слідами нескоку чи поліційної погоні, водило пальцем по карті напівдень до Дністра, на північний схід до Львова.

По той бік Дністра, в містечку Грускарці, жили незнані нікому майбутні герої Городка, селянський хлопець, Василь Білас, і шевський челядник, Дмитро Данилишин. Приїхав зв'язковий з кличкою, з наказом. Коротка зустріч на мості з провідником Зеноном Коссаром і від'їзд до Львова, а там дальший наказ під Городок. А далі, у Городку вже зустріч із незраними їм другими бойовиками, що з різних місцевостей явилися як і вони на наказ. Боївка 12 людей, що себе вперше бачать, що по прізвиськах себе не знають. Кватира в stodолі. Вихід недозволений, щоб цікаве око не підглянуло. Зброя на місці. Коли вже всі разом, пояснюють їм завдання їхнього приходу до Городка, цілі їхньої акції й її плян. Сухий, діловий приділ завдань кожному поодинокі: куди йти, як іти неспостережено, як сховатись, чого пильнувати, коли починати, як держати під терором поштових урядників і випадкових гостей, хто конфіскує державні гроші, кому передає, хто й як охороняє відворот, хто сигналізує необчислені можливості небезпеки і що всі другі тоді роблять; маршрут повороту, місце кінцевого звіту під хрестом, спосіб розпорощення. Усі подробиці, усі можливості ситуації точно обговорені. А між ними й така можливість, як поводити себе в тюрмі, яку тактику прийняти в поліційному слідстві, що говорити перед судом. Чути досвідченість бойовика у вказівках Михайла Березинського. Він провідник - це не тільки знають, це відчують усі. Але ніхто не знає його імені. Ніхто не знає, що він учасник бойової акції під Бібркою, ніхто не здогадується, що він виконавець присуду смерті на поліційного комісара Чеховського. Для бойовиків ОУН в Городку Березинський - тільки провідник їхньої боївки. Досвідчений і діловий, твердий і дбайливий.

Можна кавалком скла обстругувати підшви. Але це непрактично. На те часу не стає. Певніше натерти їх паприкою, або колбонською водою. Від того поліційні пси тратять нюх і гублять слід. Паприка вбиває нюх взагалі й унещкідливляє псів. Колбонська вода вказує слід зовсім нового чоловіка, а не того, що за ним пес ішов.

Але напочатку не вживати кольонської води - тоді пес зайде до вашого ліжка. Вибравши спочатку фіктивний напрямок, перед зміною напрямку посмаруйте підшви кольонської водою. Тоді погоня втратить напрям. Але найпевніший спосіб і закон для бойовика: найменшого сліду за собою не лишати, нічого, найдрібнішої речі, не загубити. Особливо дбати, щоб не оставляти ніяких відтисків пальців". - Так закінчує Березинський одну з гутірок про фактually альнішу тему тодішніх розмов між бойовиками, про недавно умасовлений спосіб поліцейного слідства за допомогою псів. Цього вистарчас. Усі безсумнівно знають, що провідник - "старий" уже бойовик, бо в нього така продуманість деталей, як декому про команданта Головінського розказували.

І врешті почався другий акт дії. "прийшла та година, коли то їх "справа покличе". Для бойовиків Городка "година покливання" це день 30. листопада 1932.р. година 5. вечером. Завдання бойової акції на поштовий і податковий уряди: конфіскація державних грошей, здертих з податків українського населення, на революційну боротьбу проти ворожої держави. Завдання одної групи пошта, другої - податковий уряд.

Всі на своїх місцях. В післяобідній годині на пошті людей мало. Сьогодні прийшло кількох нетутешніх. Один пильно мисить листа. Другий надає пакунок на фіктивну адресу. Третій ніяк не може закурити папіроски і поправляє колісця запальнички. Два інші щось веселе знаходять у рекламі цукрового заводу, що хоче вмовити в людей, во "цукор кшепі" /зміцняє/. Перед будинком пошти ярийсь молодий чоловік чекає на домовлену зустріч певно з своєю дівчиною і з нудьги побіжно спостерігає прохожих чоловіків. Другий оглядає виставку товарів у поблиській крамниці, але бачить у ній не товари, тільки відзеркалений на шибі вихід вулиці поза його плечима.

І враз домовлений сигнал.

Бойовики виконують призначені завдання. Два в телефонному бюро перерізують дроти, що лучить пошту з світом. Один сторожить гходу біля сходів. Інші потойбіч перегородки, револьвери спрямовані на поштових урядовців:

"Ренце до гури!" /руки вверх!/, паде нараз на польській мові. /Не треба ж поліції знати, що напад робили українці/.

Хвилина шамотні і біля скарбової каси паде нервовий стріл, а за ним другі. Падуть два поранені урядовці. Залізні двері до касового бюро виважені, подаються, але двері до кімнати начальника затарасовані, добитися нема часу. Поштовець Клімчак вибігає з грісом. Один конфіскує гроші здерті з українців, але до скарбової каси вже не поря. Голосна стрілянина алярмує місто. Березинський паде, прошитий трьома кулями, Старик, смертельно ранений, виривається на вулицю й пробігши метрів сто, паде мертвий. Клімчак втихає від української кулі. Ще два урядовці, ще три інтересанти ранені і вже нараз до відвороту. На дворі темніє.

В полі боївка розпорошується. Шістка прямує на Львів. Трійка на Глинну Наварію. Кругом всі поліцейні станиці в гострому поготівлі. З усіх сторін розшуки, погоня. Від трійки від іляється один Білас і Данилишин з сконфіскованими грішми у-двійку добиваються на станцію в Глинній Наварії. Там поліцейна стежа потрапляє на них, хоче арештувати. Два кулі з вправної руки Данилишина і небезпечна проломана. Але про залізничу їзду не може бути мови. Остається марш полями крізь ^{не}прозору ніч до далекого Дністра. Розвиднюється вже біля Розвадова. Але погоня на сліді. Українські селяни, обду-

рені вигадкою, що бандити ограбили українську кооперативу, кидаються за ними в погоню. Бойовики для постраху віддають кілька стрілів. Товпа прилишається трохи позаду. Тільки один сміливий, Андрухів-член ОУН, біжить у-слід за Біласом й Білас нав'язує з ним у бігу розмову. Свій свого пізнає. Андрухів, підбігаючи подає вразівки, як далі втікати. Данилишин, оглянувшись й побачивши, що Білас прилишився далеко позаду й може попасти в чужі руки, віддає стріл і ранив Андрухова. Погоня замикається в перестень біля села Верні. Стріли на пострах не лякають. Зрештою кулі скінчилися. Чема вже виходу. Не польська поліція - вона не встигла ще наспіти - українські руки переймають їх, розділяють і подинці б'ють, б'ють твердо, по-мужицьки... за грабiж української кооперативи. А потім наспіває поліція.

"Застріль мене й себе" - шукає Білас виходу з того нестерпного трагічного положення. У нього ж вже куль не має.

"Ні, вони розправляться з нами" - відказує твердо Данилишин і виявляє перед товпою, що вони члени Української Військової Організації. Товпа німіє. Ніяково опускають руки. Але запізно вже. Поліція на місні. Переводять арешт бойовиків і дальші катування в слідчих камерах. Погня - третя, кульмінаційна, дія городенької драми - закінчена.

На черзі жорстоке слідство й наглий суд. Драматичний перебіг судових розправ, гострий конфлікт між прокуратором і оборонцями, яких усі внески суд відкидає, прихильють щораз ширші симпатії українців. Проходить галерія свідків, відживають фрагменти подій, складаються у цілість, а на тлі тієї цілості вирисовуються незабутні постаті Данилишина, Біласа.

Перше урядове звітлення подано було коротку вістку:

"Данилишин походить з Трускавця, уроджений 1908.р. є з професії шевцем і має скінчені 3-класні народньої школи"

"Білас" - сестрінюк Данилишина - є купецьким практикантом, має 7-класні народньої школи, уроджений 1911.р. у Трускавці і був уже караний 3-місячним арештом за приналежність до нелегальної організації Пласт".

Це все, що про обидвох бойовиків до того часу знав загал громадянства.

Але фрагмент за фрагментом свідки на судовій засідці змальовують картини і доходять до завершення, що своєю трагічною великістю нагадує сцени з Голгофти. Решту доповнюють підсудні своєю поведінкою. Парох Вериня о.м.Киндій, що прибіг успокоювати товпу, що катувала Данилишина і Біласа, тихим голосом описує про зловлення обох героїв Горюдка:

"Вони обидва були побиті... З голови текла їм кров. Вони зблизилися до себе а люди їх оточили. І сталося таке, якого я в житті не бачив: один другого взяв під руку. Вони стояли на горбочку, так, що їх було видно понад людьми. Тоді вищий /Данилишин/ промовив: "Ви є членами Української Військової Організації. Ми вираємо за Україну! Як ви так будете воявати, то України ніколи не будете мати"...

І сталося щось неймовірне. Данилишин, той твердий боїовик з каменя, що навіть на формальний запит предсідника: "як називаєтеся" - кинув згирдливе: "я відмовляю всіх зізнань", - той самий Данилишин вибухнув нежданно плачем над легковірною незрячістю своїх братів. Білас обійняв його, пробував втихомирити.

І ці глибоко-людські відрухи серця в обох грізних і ненависних

бойовиків розбровять ворожу до них поставу публіки на судовій залі й проймають глибоким хвилюванням. "Не думайте, що я за себе плакав!" закінчує сцену, якої львівський суд ще не зазнав.

Оборонець Данилишина не шукає для нього виправдань: "Велика, безмежна любов до України - це мотор усього того, чого Данилишин допустився... Тільки з любови до Батьківщини він пішов на чин, за який сидить отут на лаві підсудних... У своїй мовчанці він великий - ще такий молодий, але великий".

Велику свою мовчанку перериває Данилишин в останньому слові перед присудом: "Я знаю, що мене жде. Я був і є на все приготований. Тільки жалую, що не зможу далі працювати для нашої України!"

Білас заявляє: "Я свідомий своєї вини і кари. Я націоналіст і революціонер. Такі, як я - Батьківщині лише смерть служити!"

Після присуду Данилишин рішуче забороняє оборонцям просити в когось ласки - помилування.

І сталося щось несподіване, щось незрозуміле. За одну ніч, в одній бойовій акції, вирости ці нікому невідомі люди на національних героїв такої хрустальної чистоти і... простоти, такої мужності характерів і вірності на службі Ідеї, що в пошані перед їх величиств склиналися чола найповажніших громадян. Вся західньо-українська суспільність визнала їх однодушно своїми народними героями. Не лише прихильники, не лише байдужі до політичної боротьби, але й принципові противники революційних засобів без застережень скликали в пошані свої чола. Навіть мовкли в лайливості й ніяковіли ворожі уста.

Модерні газети наші й ворожі виходили збільшеним тиражем і надзвичайними виданнями. Їх розхвачувано вмить. Було ясно, що над Львовом, над тюрмою, зависло марево смерті - наглий суд. Пошадя наглий суд не знає. Напружені грудневі дні надокучливо тривожило одне, незмінне питання: "вб'ють, чи помилують?"

У затишках інтелігентських домів снувалися обманні надії:

"Митрополит просив у президента помилування. Деякі наші й навіть польські послі просили теж. Засуджені просити ласки не хотіли, але оборонці внесли прохання від себе. Присуд припаде десь на саме навечеря латинського Різдва. Як же в такий день вішати будуть? Що світ сказав би? А в тім вони такі-ще молоді, палкі ідейні. Провідники їхні винні, що їх намовляли, не вони. Мусять, повинні передати звичайному судові".

Зосереджено розгортали свіжу газету робітники. Приставали посеред заболочених грудневих доріг читати. Вістки каменем лягали на душу. Прості слова підсудних вогнем западали в прості душі. Гнівом как'яніли серця.

"Від панської ласки не життя, смерті їм ждати, раз попали по-сіпакам. Робіть далі так з нами, робіть. А там побачимо!"

Було досадно, образливо, пекуче-соромно за своїх, що обдуритись дали, що ловили і зловлених ворогам передали.

Вдивлялися дівчата в дорогоцінний вирізок із газет. З нього вирісовувалося гарне, привітне, дитячо-погідне лице Біласа. І ніяк не вірилося, що завтра - позавтра його вже вб'ють. Кам'яний спокій Данилишина, його ранене чоло від української руки, оповите бандажем, самопевний холод його очей - проймали тривожним навістатом: "Ява ж рука посміє підвестися?" Ставало радісно, гордо, боляче.

Дбайливо вирізана з газети поліційна знімка тих, що завтра вмруть, береглася як святість. Декуди по селянських хатах сілівища рука приміщувала вирізок газетної знімки на стіні, поруч свя-

тих образів. Довше були поклони і довше, як звичайно, відхали сільські бабусі.

Напружено діяла підпільна сітка ОУН.

Круг ревізій, арештів, допитів за рештою учасників Городка, захопив широкий простір: Львів - Станиславів - Тернопіль - Терeboвля зголошували арешти не тільки членів Організації, але здебільшого якраз членів бойового відділу. З тюрми наспіла вістка, що Мотика провокатор, Жураківський говорить. Швидкі кур'єрські поїздки з остоорогами загрожених арештом. Чищення хат з літератури, зброї - приготова їх на прихід ревізій.

Звіти з обсервації тюрми безнадійні. Поліційна охорона тюрмного авта, що возить арештованих на розправи Наглого суду надзвичайно скуплена. Авто за кожним разом інакшими вулицями їздить до суду. Будинок суду хоронений кордоном поліції й окремими поліційними патрулями. В середині будинку хмара цивільних поліційних агентів. Перевірка пильна.

І ясно було, що відсіч неможлива, а ще й у Львові, на яному зосереджено дбайливі поліційні розшуки за спільниками Городка.

Дні за днями минали в нервовому поспіху. Розправи наглого суду відбувалися також у неділі і свята. Наближався речинець присуду.

І пішли в край накази до місцевих підпільних клітих ОУН на день присуду, організувати всенародню демонстрацію:

в годину смерти засуджених дзвонити по всіх церквах у дзвони, будити зо сну українців тоді, коли їхні бойовики вмирають на шибеницях.

Насторожено прислухався край до вісток із судової залі. Чи дійсно вдарити в дзвони? Чи будуть присуди смерти? І в годині 11 хв. 20 дня 22. XII. присуд оповіщено:

Василь Білас - кара смерти

Дмитро Данилишин - кара смерти

Маріян Жураківський - кара смерти

Зенон Косак - передача звичайному судові.

Був звичай у Польщі, що президент держави мав право відмінити кару смерти, або затвердити її.

Інули дні неспокійного очидання. Осталися ще години, - години гострого поготівля підпільних звен ОУН. Радіоприймачі ловили вістку з Варшави, чи нема звідомлень з канцелярії польського президента.

Вістка прийшла в год. 4³⁰:

".... президент щодо засуджених на смерть Дмитра Данилишина і Василя Біласа не скористав з права ласки, тому присуд над ними буде виконаний завтра, 23. д. м. над ранком на подвір'ї Бригідок. Засудженому Маріяноні Жураківському замінено смертну кару на 15 років тяжкої в'язниці."

Впали накази.

І вдарили дзвони. Село з селом перекликалося. Над загірченими полями грудневої ночі повис металльний гул. Залізні серця дзвонів понесли землі і небу вістку:

Наших вішать! Вставайте!

І в такт ударів дзвонів ударили в спільному ритмі людські серця, вішуючи прихід на землю нового Революційного Міту підземної України.

Може і Данилишин і Білас, вслухуючися в дивну мелодію дзвонів, що заповнила останні мінати їхнього життя, і не здогадувалися останнього поклону для себе від того народу, обдурені сини якого вида-

ли їх у руки смерти.

Прощання від їхніх друзів по ідеї лягло їм до ніг пісней, що залунала з тюремних камер і сплелася з гомоном дзвонів. Тремтіли шибки заґратованих вікон. В тюремних коридорах спроваджені відділи поліції чекали нагазу здавити бунт в'язнів. Тюрма прощала своїх найдорощих. Старий жалібний марш революціонерів: "Ви жертвою в бою нерівнім лягли", і бойовий марш: "Не пора" приглушували погрозом прийдешнього слова прокуратора, що востаннє перед шибеницею відчитував їм присуди смерті.

Данилишин вирвав петлю з рук ката і сам собі затягнув її на шию.

Білас, вийшовши на ешафот, прощав світ словами: "Амі живе ві-льва Україна!"

В битком набитих людьми львівських церквах служили жалібні па-нахиди. Горіли світла і смугами прорізували ранкові сутінки. Дриза-ли дзвіниці металієм гомоном дзвонів. Плила мелодія над містом, відбивалася від тюремних стін і стелилася тремтливим гомоном по в'язничному подвірі.

І в час, коли за мурами бригідської тюрми у Львові кінчилося життя Данилишина й Біласа, щось глибоко прорвалося в душах тих, що прощали їх жалібними дзвонами. Розкрилася прірва, докопався психо-логічний двоподіл. Дожила до кінця й навіки погасла остання іско-рка обманливої надії, що з ворогом можлива ще якась інша розв'язка, ніж біт на смерть, або життя. Зродилося нове, буйне в своїй чут-тевії силі прозріння правди, що даліше нам з Польщев вже ніяк не йти спільно. Сугестивне діяння чужої державности на душу українсь-ких підвладних утратило останки своєї сили сім років перед упадком її влади на українських землях.

Останки її впливу розтанули в гомоні жалібних дзвонів, до ни-ми повеволеній нарід прощав своїх повішених борців.

В глибинах людських сердець виріс і затужавів твердий, непро-хідний мур між поневоленими і окумантами. Зродилася туга зазначити себе, свою ворожість, свою непримиренність до ворога міцнішим, вид-нішим актом солідарної прстидії. Дати ворогові відповідь.

І впало гасло: "не платимо ворогам більше добровільних подат-ків!" Українці не купують виробів польського державного монополю: алькоголю ні тютюну. Проголошено заклик бойкотувати посередній податок державі. В пресі появилися довгі шпальти прізвись людей, що повинули пити і курити і поіменно викликали своїх знайомих: ліка-рів, священників, учителів, послив до польського сейму, коопера-торів прилучатися до бойкоту. В наступних числах газети оголошували довгі шпальти пораз то нових прізвись, які "ланцюговою системою" ви-кликали поіменно щораз то нових людей солідаризуватися з бойкотом. Акція бойкоту організувалася явно, демонстративно, зобов'язувала нових людей до солідарности особисто й прилюдно. Відмовлятися на-віть неохочим було ніяково, щоб не тратити марки доброго українця. Цензура не могла протидіяти демонстративній акції бойкоту. Пресові закони не передбачали такої ситуації, що небезпечними можуть ста-ти заяви людей, проте що їм відхотілося пити й курити й до того самого другим закликають.

Капівмертве проіаалькотольне товариство "Відродження" здобуло несподівано для себе тисячі парячих симпатиків і агітаторів і впе-рше за час свого існування натрапило на заборони, перешкоди й пе-реслідування з боку поліції. Ожили старі церковні "Брацтва твере"

З БОРОТЬБИ НАШОГО ЮНАЦТВА

Марко Підкова.

ПОЧАТКИ УВО І МОЛОДЬ.

Перші початки участі гнацтва Західної України в революційній боротьбі націоналістичного підпілля припадають ще на 1921 р. Тоді не мав ще форм організованого характеру. Окремі таємні гуртки молоді ще не існують, але поодинокі юнаки зв'язуються з членами Української Військової Організації /УВО/ і допомагають їм у їхній роботі, як можуть і як уміють. Велика кількість молоді, головно студентської, вступає тоді в члени УВО, не створюючи окремої організації молоді.

Між учнями вищих клас середніх шкіл є в тих роках певний відсоток 17-21 річних юнаків, що в 1918 р. перервали були шкільну науку і пішли добровільцями в українську армію. Вони мали найбільший вплив на молоді. Молоді на них орієнтується. Слухає їхньої думки. Вони ставлять речиві політичні думки молоді в часах, коли ще не має ніяких окремих організацій молоді. За своїми переконаннями вони зорієнтована патріотично і державницько; - така орієнтація стала власністю загально молоді того часу.

Студентство українського тайного університету в подзвілярчій більшості складається в тому часі з бувших військовиків, що після закінченої війни поверталися докінчувати перервану науку. Самі собою бою, що люди, що приймали участь у визвольній війні, дуже живо цікавилися політичними подіями, були меткі й активні. Свій активізм виявляли масовою участю, або співпрацею в революційній роботі УВО.

Трирічна неясність /1919-23/, чи Західна Україна буде признана Польщі й непевність, яка буде дальша доля тимчасово окупованих Польшею українських земель, дуже глибоко турбувала й хвилювала весь загаль українського громадянства й заставляла пильно слідкувати за біжучими політичними новинами. Старша середнешкільна молоді прислухалася в дога до постійних політичних розмов старших, читала пресу й не могла не бути в курсі політичних подій. Вона "на власній шкурі" дуже боліче й вразливо відчувала, як пораз і як глибоко в'їдається колонізаційний наступ на українську школу й радісно сприймала кожну нову вістку про бойові акції таємницею революційної романтики сповитої УВО. Оце невідне й усюди діяльне підземне військо Української Держави, ті нікому незнані "месники за народні кривди" були предметом фантастичних мрій, поривів, навіть бохотливих. В той час в'язнення були фактами новими, непривичними і викликали глибоке обурення. Окупаційна влада дуже часто переводила політичні арести. Для молоді люди, що на кілька тижнів були арештовані, здавалися якимись незвичайними людьми.

Ті неznані, що з'являлися на мент у збройнім виступі й зникали гудись безслідно й невловимо поза димами бомбових вибухів, залишаючи за собою трупи покараних злочинців чи попіл ворожих гнізд, були в очах молоді справжніми героями. До бойовиків революційного підпілля загалом молоді ставляться з глибоким подивом, з радістю, з захопленням.

І не диво. В перших роках свого існування /1920-23/ українська військова організація безупинно потрясала основами польської дер-

О. Ольбач

Ви вийшли, неznані, із темряви нор
Позначити шлях перемоги.
І знав час поштовий брудний коридор
І сірі обніжки дороги.

Це ви написали на брушові міст
Трьох літер багрянцю рекляму.
Не роби життєвою мірою - зміст
Для того, хто дивиться прямо.

Лягла постанова за спокій лица
І буря за погляди тихі.
Йдете неухильно, йдете до кінця
І вибух голосить ваш прихід.

жавности, що починала насильно закріплювати себе на тимчасово окупованих нею українських землях, викликаючи тим глибоку ненависть усього українства.

УВО була заснована полк. С. Коговальцем у 1920 р. Як з самої назви видно, була це Організація військова і спочатку складалася з військовиків, членів української армії. Завданням її було продовжувати далі визвольну війну за самостійну державу в інакших як досі, в підпільних формах. Близько метео УВО були два завдання: підпильна мобілізація всіх військовиків, що склали були присягу на вірність українській державі, щоб мати підпильну зорганізовану армію, готову до повстання, коли доля Галичини буде вирішена в українську користь. І друге завдання: революційна протидія ворожим заходам закріпити свою владу на окупованих нею українських територіях. Здійснюючи це друге завдання УВО розгорнула була в тому часі дуже широкі й масові революційні акції. Важнішими з революційних акцій УВО в 1920-1922 рр. були п'ять акцій масового /або пасивного/ спротиву, три загальні босво-революційні акції та ряд атен-татів проти представників ворожої влади і проти національних зрадників.

Польські спієхлися, щоб перед вирішенням долі Галичини вилучити її не ділі до польської держави й завести свої порядки. Крім того

хотіли міжнародним чинникам дати докази, що українське населення само визнає поляків за правних володарів Західної України. Українці польську владу уважали незаконною й невиконували її розпоряджень, уважавши їх для себе необов'язуваними. Їх обов'язували розпорядження західно-українського Уряду /Петрушевича/, що перебував на еміграції, а УВО розповсюджувала всі розпорядження того українського законного уряду й помагало населенню їх переводити всупереч волі окупантів.

Форма масового невиконання урядових розпоряджень називається бойкот розпоряджень. Коли загал громадянства зриває всі взаємини з окремими особами, не говорить з ними, не продає їм нічого, ні не купує, не наймається в них на працю - то ця форма масової боротьби пасивним спротивом називається бойкот осіб. Обидві ці форми цього пасивного спротиву з успіхом були примінені ірландськими національними революціонерами, а на Україні вперше їх застосовано в 1920-1925 роках. /Замітка: штрайк, або "забастовка" не є те саме, що бойкот. Штрайк це масове припинення праці головно в виробництві, або в транспорті і зачисляється до форм активного спротиву/.

Продовж чотирох років переведено було такі акції масового спротиву:

1. 1919.р. переведено перший бойкот обов'язку реєструватися в польських військових канцеляріях старшинам і підстаршинам непольських армій. Цей реєстраційний поляки хотіли взяти на облік тих українських військовиків, що не були інтерновані.

2. 1920.р. - бойкот присягати на вірність польській державі, що їм були обов'язані скласти всі урядовці і службовики державних і садоуправних установ, якщо не хотіли бути звільнені з роботи. Цей присягові українці визнали би були себе громадянами польської окупаційної держави, перед тим, заки Рада Амбасадорів рішила будьщо про громадянство західних українців.

Обидві ці акції обіймали обмежений круг громадянства. Ширшими, загальними акціями були:

3. 1921.р. - бойкот загального перепису /конскрипції/ всього населення Польщі. Полякам хотілося, щоб українці своєю участю в конскрипції посередньо визнали, що Західня Україна це частина Польщі.

4. 1922.р. - бойкот проти виборів до польського сойму та проти виборів до польського сенату. Коли б українці Галичини прийняли участь у виборах до варшавського сойму й сенату, то поляки могли б цей факт використати перед міжнародними чинниками, як доказ, що самі українці визнають за державну владу варшавський уряд, а не свій дотеперішній Уряд Західної Области Української Народньої Республіки /ЗОУНР/. Тому галицькі українці збойкотували вибори. В іншому положенні були тоді північно-західні землі /Волинь, Полісся, Підляття, Холмщина/. Після варшавського і ризького договорів ті українські землі були вже включені в склад польської держави й українці використали перші вибори на те, щоб вибором якнайбільшої кількості українських послів заманіфестувати перед світом українськість тих земель.

5. 1922.р. - бойкот призовників проти військового перегляду /"асентерунку"/ обов'язаних до військової служби в польській ар-

мії.

Ці форми боротьби були підкріплені широкими бойово-революційними акціями, що їх вела УВО. Найважливіші в тому часі були такі:

1. перша саботажна акція 1920 року проти польських військових осадників і поміщиків, яких майно спалено вогнем.

2. масова ліквідаційна акція проти станиць "народової міліції" і поліції /т.зв. "постерунків"/, що догукливо переслідували українське населення.

3. велика саботажна акція залізничних сполук, як відповідь на звільнення з роботи 2000 українських залізничників, що не склали присяги на вірність Польщі.

Окрім масових бойових акцій, УВО перевела в тому часі низку актів індивідуального терору, звернену проти найбільш зневажених представників ворожої влади. Замітніші були атентати: 1921 на Підсудського і Львівського воеводу Грабовського, 1922 погарання смертю зрадника Сидора Гердохліба, що в час бойкоту кандидував на посла до варшавського уряду.

Вся боротьба УВО переводила в великій мірі силами молоді, що творила переважну більшість членства УВО. Бувші військовики і студенти творили в тому періоді основні кадри УВО з-поміж середньшкільної молоді до УВО належали тільки окремі одиниці в відносно невеликому відсотку. УВО була організацією строго заговорницькою. Загалом молоді не мав змоги входити масово в її ряди, хоч симпатіями був по її боні.

УВО стояла на загальнонаціональному фронті визвольної боротьби. Молодь мала ще й свої окремі фронти. Їх було чотири:

1. боротьба за вдержання тайного університету і внутрішній фронт проти страйколомів,

2. боротьба проти колонізаційних впливів шкільництва на молодь,

3. внутрішня ідеологічна боротьба з раднофілізмом,

4. спомогання революційній роботі УВО.

Почнемо з останнього, бо воно в телор цієї статті. У всіх масових акціях УВО велика кількість студентської й гімназійної молоді, що до УВО не належала, а мала випадкові знайомства з окремими її членами, охоче помагала чим могла. До її допоміжних завдань належало переховування й перенесення підпільної літератури, зброї, добре запечатаних листів, деколи переночовування навіть і передягування босвиків /зміна вигляду/. Більше довірені і мовчавливі діставали доручення подавати інформанції про положення і про план військових касарень, про скількість залоги в казармі чи в містечку і вказівки, як ті обчислення роботи. Інші знову пильно слідкували, в яких точно порох дня чи ночі змінюється вартові; що беруть мостів, залізничних вузлів, коли і як часто відбуваються інспекційні контролі. Для повстання треба було зібрати всі відомості.

Масові нічні виправи робили знани під проводом членів УВО завдані, скільки разів потрібно було більше рук до роботи; щоб розліпити всьди в одну ніч розпорядження й накази українського Уряду з закликом бойкотувати такі чи інші розпорядження ворожої влади. Ті розпорядження, писані на великих і незручних до розділювання плахтах паперу, найчастіше були масового спротиву.

Вітер і дощ за кожним разом, наче навмисне, утруднювали роботу. В Галичині були поліційні загострення, обов'язував воєнний стан. По ночах треба було уважно просмикатися і пильно вслухуватися крізь пітьму до ходи патруль, а справою честі було об'яви українського уряду розліптити також і на будинках головних польських урядів /староство, поліція/, що були пильно бережені вартовими перед несподіваними нічних бомбових атак з руки "гайдамакуф". Ці нічні виправи гартували внацтво, сповняли їх почуттям себе вартости. Заболочені й перевтомлені внаки вкрадалися над ранком навшпиньках до своїх кватир, щоб бути для домашніх неспостереженими. Ранком, раніше як треба, вибігали вони з книжками до школи, щоб перебігти ще за-дня вулиці й подивитись з гордо піднесеним чолом на свою роботу. Чи припадком не приліплено чого на потемки "догори ногами". А потім розгортали далекі від життя і від світа підручники грецької граматики, або прислухалися, як учитель по наказу фальшує історію українського народу.

Ці внаки, що були співробітниками УВО, стали згодом політичними провідниками молоді поруч, або замість військовиків, що в скорому часі кінчили школи й відривалися від життя молоді. Нові провідники, що "закушали смаку" підпільної роботи, з власного почину або за порадою знайомих їм членів УВО утворювали перші таємні гуртки націоналістичної молоді і ставали на їх чолі.

Загал шкільної молоді мав нагоду включити себе в фронт безпосередньої національної війни. Одноразову нагоду мали всі середньшкільники вищих клас, у часі коли польські боївни, виведені з рівноваги грізними саботажними акціями УВО, влаштували ряд бомбових атак на будинки українських установ /"Просвіта", друкарні, школи/. Був це гарячий передвиборчий час. Будинки українських шкіл, бурс, "Просвіт" могли бути кожної ночі вкриті. Учителі /не УВО/ офіційно організували партійні нічні варти для охорони українських шкіл. На вартівників набирали добровольців з-поміж самих же учнів. Хто ж міг добровільно не аголоситися? Хто хотів остатися в очах товаришів назавжди "боягузом" і "маленьким синком"? І найм'якші, аполітичні учні в призначених їм нічних годинах невидних листопадових ночей 1923 р. притишено й обережно чапляли по болоті під парканами шкільних будинків з товстими буками в руках, прислухавшись з острахом і з стриманим віддихом до рідких кроків з непрозорого туману осінньої пітьми. Страшно було непривичним стояти з букою проти бомби і проти фантастичної "пекельної машини". Але деретирія не було. Українська молодь сприймала як почесність для себе обов'язок вартувати перед знущанням польської бомби свою українську школу, ту школу, в якій завтра, за-дня дістане злу роту з латинської граматики.

Довгі ночі на самотніх вартах давали багато часу для роздумувань.

Ці нічні роздумування тих дуже ділових і трішечки смішних вартових, що завзято висторювали перемералі під шкільними парканами з буками в руках проти непроглядної пітьми вирішили для багатьох внаків вибрати революційний шлях за шлях свого життя. Декілька років пізніше багато з колишніх вартових стає організаторами і визначними діячами підпільних клітин.

Від таких зачатків почався для небагатьох НА КНАРЬКИ ШЛЯХ.

МОЛОДЬ БЕЗДЕРЖАВНОГО НАРОДУ В СВОЇЙ ШКОЛІ.

/з 1920-тих років/.

"Ну, ось і гімназія. Проста... Навіть дуже просто. Невеличкий старий, зовній будинок. Ганок з двома колонами і широкі, кам'яні, витоптані сходи. Цей будинок не був призначений на школу. Він не має претензії на таке високе призначення. Його розпланування не відповідає вимогам школи. Він не має коридорів, не має класів. Він заповнений невеликими клітками із старими неоднорідними вікнами, і кожна з тих кліток - менша, чи більша - зветься сьогодні класом і має число, пише римськими цифрами. Одна спільна, тісна прозягальня. Щодня вміщає вона одяг трьох сотень людей. Всі чотири стіни тісно завішені. Кожний кілочок вішалки втримує кілька одягів. Полиці завалені шапками, шакетами, жіночими капелюшками та беретками. Поміст втоптаний сотнями ніг, і кожна з тих ніг приносить сюди з вулиці частину бруду. Скільки треба б було б сторожів, щоб утримати все це в порядку. Старий сторож Шабло ледве чи дасть собі з тим раду.

Хікто з тих молодих людей не питає, чому це так. Навіщо зайві питання, зайві слова? Все до найменшого відоме, знає, отлепане. Українська гімназія, без прав, без будинку, без бібліотеки, без фізичного кабінету, без дотації, без державної допомоги, це річ така нормальна і така звичайна. Вона заохочує молоде, що все таки чіпляється за своє людське право вчитися, знати, бути, ба й дуже, їй подобається це комусь, чи не подобається, чи хтось хотів би на цій землі бачити тих лобатих людей і чути їхню веселе мову. Хай!... Кожний син і кожна дочка, що приїхали сюди селянськими драбінчастими возами, чи навіть прийшли пішки з різних місцевостей від Почаєва, від Вишнівця, від Шумська, ч. Білозір'я, всі вони мають вдома шматок власного прапрадідівського ґрунту, що його дістали у спадщину від когось там, що жив перед ними вже стільки десятиліть і сотень років...

Всі вони сьогодні повинули той ґрунт, обернулися до нього спиною, сказали: прощай, поле, продайте, солом'яні стріхи, продайте, куряві, немошені шляхи, старі стежки, якими ходили їх батьки між хитами, між зеленими луками, між полями довгими, між гаями темними, де виспігувались веснянки і цвіли дикі черешні своїм ратним, білим, соняшним цвітом.

Можливо, хтось запитав, чому вони, ті хлопці і ті дівчата тут хочуть? Можливо, вони хочуть стати "панамі", домогтися легкого "панського" хліба... Можливо, вони знехтували ріллю, щоб перейти до міста і тут віддатись розкладозі, забути старі закони, потоптати древні правди і жити пасожитами, як живуть тут інші, що прийшли сюди здалека? Щоб сказати всю правду, - не так! Ця ось гімназія, заохочена у найдальшій кут містечка, це ніяка фабрика добрих, теплих посад, чи якихсь надзвичайних павлівців. Ця гімназія не дає жодного права, крім права бути вічним попіхачем і вигнанцем у себе і на чужині, на цьому суходолі і за океаном. Земля, повітря, вони не погоджуваться, щоб ця школа навчила бути рівним з рівними. Ні, ця школа вчить бути і не бути, знати і не знати, хотіти і не досягнути. Така ця школа, ця відкинута "зако-

ном" вигнанниця, ця затоптана і занечислена, де кожний крок впин, ганьба, пересуд, заперечення добра, любови, вищих і краших поргань. Хто прийде у ці нерівні стіни від української рідки і українського плуга, той винесе звідсіль велику тугу, велику невідисть, велике прагнення будь-щобудь постояти, не впасти, не піддатись, а пройти світ з тавром вигнання гордо зі свободним думанням у свободній душі...

Ні, ні... Ця школа не дає дипломів на посади, на теплі місця. Вона скорше їх заперечує. Вона дає тільки голі істини, сухі і абстрактні поняття, вишукану філософію, мудрість, якою живуть мрійники і Дон-Кіхоти; не діра, крізь яку раби і парії шукать виходу у світ, де серед пісків пустель людської глупоти і забобонів, можливо, знайдеться шматок того, що становить справний сенс життя...."

/У. Самчук: "Єність Василя Черемети"/.

ІЗ СПОГАДІВ СОМОЛЕНЬСЬКОГО В'ЯЗНЯ.

Прибувши до концтабору, я зустрів багато в'язнів - членів бойових, підпільних організацій... Десятки, коли не сотні, тисяч розстріляних і засланих тоді /в час ліквідації СВУ/ селян та інтелігентів свідчать про колосальний Національний протибольшевицький рух українського народу: Ніхто не може заперечити того, що саме в цей час було заарештовано третину робітників Кременчуцької мажоркової фабрики, що належали до "Союзу Визволення України". А це не поодинокі приклад.

Про розмах цього руху промовляє й такий приклад. Студент педагогічного технікуму Л-ко..., комсомолець, убив голову райвиконкому. Чому? Защо? Хлопець пережив жахливі тортури, проте не говорить за що вбив голову райвиконкому. І тільки своєму тюремному другові розповідає, що вбив його за те, що той голова випадково натрапив на засідання місцевої організації СВУ і, зрозумівши, що то за засідання, пішов, щоб сповістити ГПУ. Студент /комсомолец/... догнав його перед самим порогом будинку райвиконкому й усі сім куль свого револьвера всадив у нього... Таких прикладів можна навести безліч.

Сталін і ГПУ мали повне уявлення про становище на Україні; тому й вирішили взятися до повної ліквідації всього того, що там ожило за добу НРП-у. Вони стали на шлях систематичного фізичного пледрування активних елементів української нації, передусім її інтелігенції, докінчивши цей процес спеціально й штучно організованим голодом 1932-1933 рр., який душив мільйони українців. Не один мільйон українських селян ліг у могилу завдяки цьому...

У той час терор на Україні набрав нечуваних розмірів. По одному тільки процесу СВУ не тільки тюрми, а всі льохи набито було українськими селянами та інтелігентами, обвинувачуваними в причетності чи то до СВУ, чи то до Українського Національного Центру, або ж Української Військової Організації. В'язнями - українцями забито було совєтські тюрми, зокрема острів-в'язниця "Соловки".

/з книжки С. Підгайного: Українська інтелігенція на Соловках/.

СПРОБА ПІДПІЛЬНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В КИЄВІ.

І. київські студенти шукать зв'язку з закордоном.

З закінченням громадянської війни на Україні національно-визвольна боротьба проти московської навали не припинилася. Вона триває аж до сьогодні. Український народ веде боротьбу з більшовизмом аж уже 30 років. Боротьба ця проти ворожої окупації героїчна і кривава. Десятки сотні тисяч, найкращі патріоти України віддали своє життя в боротьбі за Самостійну Соборну Україну. Ця боротьба провадилася в різних формах і різними методами. Від збройних повстань до підпільної боротьби, від саботажу до підпільного терору. Від "Спілки Визволення України" і "Спілки Української Молоді" до студентських організацій.

Після ліквідації СВУ і СУУ в 1929-30 роках протибільшовицька боротьба продовжувалася в інших формах. В багатьох учбових закладах на Україні само студентство по інститутах творило підпільні організації. Ці студентські організації були в Києві, Харкові, Дніпропетровську, Запоріжжі і ін. Гочніше були це послідовні СУМІВСЬКІ осередки, що після розкриття СУУ продовжували ідею СУУ серед студентства.

Про одну з студентських підпільних організацій подаю тут деякі історичні дані.

В Києві існував один на Україну інститут чужих мов. цей інститут знаходився по Інститутській вулиці ч. 6. і звався УІЛО - /Український Інститут Лінгвістичної Освіти/. Тут було багато відділів європейських мов.

Директором - був академік Сіяк /чл. ВУАНу/ б. командир УГА. Заіс-ник був проф. Клименко.

Як відомо, в січні місяці 1933 року майже всіх галичан українців вивезено і в більшості розстріляно по всій Україні.

Не минуло ОГПУ і академіка Сіяка. В кінці січня 1933 року його вночі заарештовано й засладо на північ до концтаборів.

На початку травня місяця три студенти, що вмісті мали і училися у цьому УІЛО а саме: Самійленко, Пилипенко та Понежа переривають своє навчання й разом рушають до кордону, щоб перейти до Галичини для зв'язку з національно-визвольним рухом.

Добравшись до Білорусії, в районі Полоцьк-Фариново мали намір перейти кордон. Один із трьох, Понежа відмовився, а Пилипенко і Самійленко рішили свій намір здійснити.

Але після підготовки до переходу кордону ОГПУ проїздом через Вітебск, заарештовує на вокзалі Самійленка. Він просиджує в Вітебській тюрмі 2 місяці, після чого йому вдається вирватися з тюрми і повернутися назад до Києва.

Студент Пилипенко, не дивлячись, що він залишився сам в Білорусії, перепливає річку недалеко Фариново й швидко вночі дістається закордон. Через свою наївність і довірливість до поляків псує справу. Перепливши річку над ранком, він підійшов до мешканця, що було біля кордону: Там жив селянин-білорус. Коли він підійшов до будинку і постукав у вікно, господар на-швидку дав пораду ховатися від польської прикордонної сторожі. Пилипенко не хотів навіть чути про це. Він заявив, що хоче добровільно віддатися польським властям. Селянин йому радив ховатися, але той

самий пішов на польську заставу. Польські вояки його затримали й посадили в тюрму.

Він признався, що він студент з Києва і що хоче добратися в Галичину, що він політичний біженець і просив захисту у польських чинників. Як раз на той час в Галичині підпільна організація ОУЧ під проводом полковника Короваля активно діяла проти польських окупантів. І року польські власті, впізнавши його як національно-свідомого українця, не приймали. Після двох місяців слідства два польські жовніри вночі привели його на те саме місце, де він переплив і, сівши в лозах, наказали йому перепливати назад. Пилипенко так і зробив, добрався лісом до Фарново, а далі поїздом поїхав до рідні. Осінню прибув до Києва й зустрівся там з Саміленком в Інституті.

II. Заснування підпільної організації.

На початку 1933 року, коли на Україні голод набрав шалених розмірів, коли на вулицях Києва щоденно міліція збидала опухлих немовлят по 350-400 душ, коли на кожному розі Києва опухлі селяни з простягнутою рукою лежали жертви, а призначені підводи забивали і вивозили їх на братські могили, тоді студенти УІ"О Чет, Саміленко, Русявський, Кхим Ма-во, Василь П-й, Ів.Р. і ін. закладають підпільну Українську Студентську Організацію. На квартирі Русявського зібралось 6 студентів на конспіративне засідання. На цьому засіданні детально обговорено плани праці організації. Після двох таких засідань вибирають головну трійку організації до якої ввійшли Чет /студ. 4 курсу/, Саміленко /студент 1. курсу/ і Русявський /студент 4. курсу/. Після цього, в березні місяці вирішено закладати по інститутах не тільки Києва, але й інших міст, де ^{існують} ^вучбові заклади - підпільні студентські осередки по принципу п'ятірок. Ці п'ятірки мусіли бути суворо конспіративні. Цебо - організатор знає всіх собор заарештованих 4-х членів, а вони один одного не знають. Організатор має давати завдання дій кожному окремо щоб, коли хтось із п'ятірки був заарештований, не знав нікого більше, лише свого організатора. Звичайно, організатор знав своїх чотирьох людей, але лише одного свого старшого.

На нарадах провідники детально обмінюються думками про соціалістичний і державний лад на Україні в часах, коли большевицька влада буде скинута. Там же були розподілені обов'язки на перші дні праці. Чет ставив питання щоб у недалекому часі зробити таку акцію, щоб загворів світ. Було вирішено дістати шапірограф і друкувати масово протисовєтські листівки. Це доручено було Саміленкові. Для кращої конспіративної роботи Саміленко дістав на Червоноармійській вулиці мешкання-підвал. Він дістав і 30 патронів рабіїв і обріз, а також щоденний залізничний безкоштовний річний квиток Київ-Харків, через Полтаву, Лубні, Миргород. Проктувалося закласти п'ятірки в Уаркові, Молтаві, Лубнях, і Миргороді. Підготовчу роботу ми мали розвинути на канікулах, після 30 червня, позакінченні учбового року.

Але всевидіше око ОГПУ вже слідчувало за пими молодими організаторами, і в другій половині червня 1933 року ця організація виріивається. Заарештовують всіх учасників і провід. Після піврічного слідства в ОГПУ на Катеринівській вулиці й по слідчому корпусі на Лукіянівці отримують "Ісправительних Трудних

"Оде ваше ліжко товаришу" - показав мені в куток др. Горовіц.

А потім мене питає:

"Ви комуніст?"

"Ні, націоналіст!" відказую.

"Так матимемо з ким дискутувати. Тут самі комуністи. Ось там ходить письменник Антін Грушельницький. Познайом-теся!"

Знайомилися. Удощає лице, довгий ніс та гостро закінчена мала борідка були мені відомі вже здавна. Але ще не мав нагоди розмовляти з відомим редактором комуністичного журналу "Нові Шляхи".

Ми розбалакалися. Говорили про те й це. Найбільше говорили про різниці між комунізмом і націоналізмом та про положення на східньо-українських землях.

А. Грушельницький хотів мене переконати, що політика большевиків є правильна, а націоналістично-самостійницький рух не має жодної будуччини та є шкідливим для українського народу. В найкращих і найвибагливіших словах український комуніст і бувший міністр української держави хвалив політику Сталіна!

Він теж говорив про свої плани на будуче та про свій виїзд до Києва. Він пропонував мені поїхати з ним до Києва. Обіцявав допомогти мені дістати стипендію, щоб уможливити мені скоро закінчити мої університетські студії. Я сміявся з його пропозиції та пророкував йому поганий кінець його кар'єрі доктора й письменника та кінець його комуністичній розкладовій роботі. Моїм одиноким аргументом на його пропозиції та возвеличування "поступу" ідей рогу нізму - була фраза, яку я постійно повторяв: "Москва з'їсть вас, як тисячі таких як ви до того часу з'їла, і викинула на смітник свого імперіяльного подвір'я..."

Він обурювався моєю впертістю й насмішками. Я дивився на його рдине обличчя, що мало в собі справді щось із часто баченого на партині біблійного Іуди та слухав його слів, як сичіння гада - гидкого, слизького й підступного. Наші розмови завжди вривалися, коли я повторяв до зануди одну й ту саму думку про Москву й про московський імперіялістичний смітник.

Він ставав лихий і вмовкав. А я сміявся й був впертий та неуступний на все.

х-х-х-х-х-х-х-х-х

Прошло декілька літ. 1935 року я був в'язнений у найважчій польській тюрмі т.зв. Св'янти Криж /Св'ятий Хрест/. Враз з Миколою Лемьком, Володимиром Нидзою, Дмитром Коренцем та іншими й потрапив до камери ч. 20.

І знову я мусів побачити немиле обличчя.

- Роман Барановський.

Та це вже не була ця сама людина, яку я бачив восени 1932 р. Тоді його обличчя було налите кров'ю й повне. Тепер він був блідий та худий. Він пізнав мене. Він прийшов до мене й тихим голосом прошепотів:

"Бачите, я хворий, туберкульозник! Жити довго не буду! Забудьте все, лишіть мене в супокор. Ми в тюрмі. Тут всім нам однаковий час!"

"Буду поступати і я і мої товариші так, як нам наказує наше сумління і наша честь!" - я відповів за себе й за моїх товаришів.

Він відійшов мовчки й ми більше не балакали. Він ввесь час

сидів на долівці, або на лавочці й часто писав.

Сергій П'ярецькі, нині відомий польський письменник, тоді в'язень, сказав мені, що Р. Барановський писав спомини та пропонував П'ярецькому розказати багато подробиць із своєї діяльності, щоб дати йому, П'ярецькому, матеріяли до його повісти.

У липні того ж року помер Роман Барановський. Його записки взяла адміністрація й мала передати до Варшави. Під час процесу, на якому показалося, що він був провокатор, Барановського названо: торгівець людськими шкурами.

x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-

Я сидів далі у свято-хресній тюрмі. Часом ми доставали українську пресу. Для нас-в'язнів це було велике свято. Кожне речення, кожна стаття - для в'язнів була матеріялом для довгих і цікавих розмов та дискусій.

Одного разу підбігає до мене Микола Лемик, подає газету:
"Ілян! Читай!"

Читаю: "у Києві в грудні 1944 р. розстріляно 29 українських культурних діячів-учених і письменників. Антону Крушельницькому, що декілька місяців тому приїхав з Львова до Києва, закидається націоналізм, контрреволюція. Його ув'язнено, а його двох синів розстріляно..."

Тоді я пригадав собі наші розмови з 1932 року.

Я поглянув на Миколу Лемика. Він дивився очима і по своїй звичці міцно сціпив уста.

x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-x-

Я за колючим дротом, ув'язнений. Німецький концентраційний табір Саксенгаузен забрав мені свободу й молодість. Таких, як я, були тисячі.

Молоденьким товаришам, я розказую про минуле. Переціплю в їхні серця та душі свої почування, свою любов до Рідної Землі. Я розказую їм про своїх товаришів: про Володимира Нидза, що трагічно згинув у тюрмі Равіч, про Миколу Лемика, якого розстріляли німці у Миргороді, про Дмитра Коренця, що згинув як воїн УПА в боротьбі з наїзником, про Гараса Онискевича, що не пожалів своєї молоді голови й своїм життям засвідчив свою любов до батьківщини, і ще про інших та інших; про Ганку Максимець, що працювала зо мною, про те, як вона сиділа у в'язниці Кривого Рогу. Про інших, про Сергія Шерстюка, про його героїство, смерть від кулі гештапо у Кривому Розі, про Кривоширку, про Річку, про Кривого, про Нусю,....

Вони ж розказують мені про своїх товаришів та про свої пригоди. Ми були братами, наші серця билися одним ритмом. Потім ми заспівали:

В Україні добре жити,
Є що їсти, є що пити -
То жидівська комуна
Із московського рядна...

Почекай же любий Сталін,
Колісари і Чега -
За Петлюру й Коновальця
Не динути вам гаря.

ним силам УНА та обставати праг Бандерівців і вести культурно-освітню роботу. Організація має назву ЧУМО /Національна Українська Молодецька Організація/. Знаєш, тяжко з тутешніми людьми коєсь організувати, бо всі є дуже розперезані, але поволи, я уважаю, все буде в порядку. Бракує мені Вас, Трусями. Ви мені допомогли б в цій справі.

Друже! Якщо одержиш цього листа то прочитай уважно і опублікуй в відповідних часописах, що заіснувало в Монреалі, нехай всі знають, що тут діється і нехай Бандерівці трохи більше ентузіазно беруться до роботи, бо я все був їх працівником і робив що тільки було можливо й хочу даліше робити, але вони повинні мені допомогти, літературою чи різними інструкціями, щоб я знав їх напрям. Знаю, що Ти з ними отже здав всю справу на Тебе, а Ви мені допоможіть усі

й здоровий і все в порядку, тільки це, бо мій батько помер і я тепер сам одинокий на цьому світі без нікого. Друже! й чекаю на відповідь, що Ти зробиш, я дуже прошу не забувай.

Здоровля Тебе і цілу Родину найширше і бажаю всего найкращою

Підпис.

ПЕРШІ ЮНАЦЬКІ ЛІСТЫ ЗА ОУБАНОМ.

/Лист від юначки/.

Нью Йорк, 27.6.1947.

Друже І. і Друже Д.!

Я живу тепер в Нью Йорку і ходжу до школи, поза тим не маю більше нічого до роботи, хотія я так хотіла б мати якийсь обов'язок, якусь працю, потрій я б цілковито з посвятою віддалася б. За два тижні кінчається шкільний рік в моїй школі і я тоді нічого не матиму до роботи.

Дні мені тут дуже скоро сходять і не полишають за собою жадних споминів. Життя вог тут є дуже монотонне. Дуже відчуваю брак відповідного мені товариства. Общо тут відчула я, як весело і щасливо провела я дні в попередній місцевості в Європі, хотія в недостатках, але в гурті молоді, де всі стриміли до вибраної спільної ідеї, а серця яких горіли якимсь дивним завзяттям. Однак тутешня молодь не посідає ідеї, до якої вона палко стреміла б, а життя їх з дня на день не видає жадного овочу для нашої Батьківщини.

Мені здається, що я б віддала все, щоб знову повернутися до попередньої місцевості, до своїх подруг, друзів, і з ними разом знову ділитися думками, поглядами на світ і т.д. Я вірю, що якщо не тепер, то як прийде час, ми знову стрінемося в боротьбі не привагитній, як вона тепер є за Самостійну, Соборну, Українську, Терра-ву.

Рінчу і здоровля щиро Вас

подруга

"...СВАЯ ВИРАЇНІ, ШО Я ГОТОВІ НА НАРАЗ".

/Уривки з листа кушевого провідника до Пр. Ю. ОУН/.

Друзе Зверхник!

... Думавши вже віддавна над своєю проблемою, я мав вже давно думку змінити місце й спосіб своєї праці в організації згідно з моїм природним наклоном.

Ці думки мучили мене, я був ще не рішився.

З одного боку думка диктувала мені: вчися, а тим станеш корисним для своєї бідної, в кайданах закутої, Батьківщини. З другої ж сторони з глибини душі кливав голос до героїських діл, до чогось великого...

Я довго думав, аж врешті цей другий голос переміг. Від довгого часу перед моєю уявою стелився важкий шлях до Рідних Земель, я чув плач невинних дітей України, тарахкотіння кулеметів, бійців УПА, що йшли рівними лавами у білі кривавий, а там ворогів червоних, що гнали невинних людей в далекі тайги на каторжні роботи, знущання... Серце кров'ю обливалось...

І не думайте, що пишу я ці слова під впливом романтичного настрою. Ні! - це правдивий образ моєї душі. Ото ж констатую, що одинока моя праця може бути там, де прагне моє все єство. Я готовий на найнебезпечніше діло, своє життя вже давно віддав все ціло Україні, для Неї служити, для Неї вмерти, якщо це буде потрібне...

Врешті остогидло мені те емігрантське життя, ті сварки, бійки, цей чисто матеріялістичний світогляд, який вдерся в нашу еміграцію, а туга за Рідним Краєм примушує мене покинути це середовище, та йти там, щоб в ім'я чистої, Божої, правди боротися за Друзів своїх. Яка це честь... Я більше нічого не хочу, на тім марнім неправдивім світі, де кругом тільки правда, де один на одного простягає скривавлену руку, щоб огроби́ти йому це злиденне, природне добро... Хочу бути з людьми, що стоять на висоті духа, ідеї й чину, правди хочу, хочу за неї боротись... а це знайду лише там...

Ото ж, друзе Зверхник, пишучи до Вас, як до брата по крові, кости й ідеї, я прошу вповні зрозуміти цей біль моєї душі, не сміятися над моїм почуттям, яке може в дивний спосіб тут висказане, бо це почуття хоч моє особисте, але воно національне, українське. Це вияв моєї душі, що будучи в рядах Ю. ОУН від кількох літ, знайшла свою кульмінацію. Це я можу завдячувати моїм виховникам, зверхникам; їх праця не пішла даремно, вони з тими стородами й вихователями душі молодого покоління...

Ото ж, коротким і твердим словом, яка-націоналіста, прошу й буду настирливо намагатися, щоб в найкоротшому часі переслали мене на працю до Краю.

Думав, що не стріну у вислуханні мого прохання жадних перешкод, а якщо може зайти закид щодо слабого стану мого здоров'я то він не дієсний і непідставний, бо не фізично кворію я, а біль терпить моя душа... Я свідомий вповні тягару свого перебування в Краю та майже вже так подібно переживати приходилося. Я чую в собі силу духа...

За моє прохання прошу переслати цей лист до вищого Проводу, щоб це вважали під увагу й також не насміялись з мого листа, бо кож...

кому вільно свою думку висловити, хоч може вона декому здаваласьби невдалою.

Постій, 16 VII, 1947 р.

Слава Україні!

Кушевий провідник.....

СПОГАД З ЮНАЦЬКОГО ВИШКІЛЬНОГО ТАБОРУ

"ХОЛОДНИЙ ЯР".

В житті людини не багато таких моментів, які своїм змістом приневоляють її бути в полоні вищих почуттів та душевного задоволення. Такі моменти виповнюють життєву пустку, творять конкретну базу діяння нашого духового та фізичного "я".

До групи такого рода хвилини не помиляюся, коли віднесу один із вечорів юнацького вишкільного табору "Холодний Яр". При того відновленні в пам'яті я вічно з задоволенням згадувати цей рідкий, чаруючий фрагмент юного юнацького життя. А прийшов цей вечір так не сподівано, як приходять всі інші вечори, що їх стрічаємо та залишаємо за собою навіть без простої завваги: "А ось, вже й вечір пройшов". В таборі "Холодний Яр" заняття хилились до кінця. Спільне таборування, владене в рамці дисципліни життя, спільна рання та вечірня молитва та й тому подібне, кінчилось.

"Сьогодні останній день... ах, як скоро все це пройшло..." - ви чули від кожного учасника табору. Вечірній звіт та молитва того вечора були відмінні від попередніх. Якесь нестримне бажання, як найбільше відчутти такт хвилини прощання з усім тим, що було рідне підчас таборування, виповняло наші душі.

Був тихий, місячний вечір серед німих зелених сосон, коли перед високим таборовим маштом безслівно в рівних лавах стали востан не в'язи та в'язки. Хвилина, дві, команда обозного, вечірній звіт про закриття табору.

Перед учасниками, як і попередньо, командант.

Сильніший стукіт пульсу, напружений стан...

"Дорогі Друзі та Подрузи! Табор, що на протязі декілька днів створив з нас близьких та рідних, кінчиться. Розійдемося знову по осередках праці і понесемо з собою новий запал, нові стримління... іти, здобувати, рости... Хай приклад тих, що десь далеко вслухані в гірський шум карпатських лісів, що стоять на сторожі нашої волі, веде нас до остаточної перемоги, хай в прийдешнє завтра стрінемося знову, вже в сірих вояцьких шинелях в великому поході на Схід... Будьмо готові стрічати тяжке, але солодке життя боротьби за нашу поневолену Батьківщину. Ідім в похідних лавах великих Героїв вчора та сьогодні... Віримо, що близький вже час, коли повитих боевою славою, нас стрічатиме наша Україна..."

В сіру мряку встав тихий лепіт молитви Револьціонера. В таборі було тихо, безслівно. Ніхто не був всмілі вимовити слова, бо велич послідніх вражень була велика.

Невеликими групами в'язки та в'язки відходили на місце таборової ватри. На замкненій в коло поляні випростала ребра ватра. Цей маленький, затишний кутек мав закінчити ділість нашого таборування.

А двох братів Білас і Данилишин
У відступі полями з Городна
Дасливо, аж Тністер як переплили,
Спинила їх несвідома товпа.

"І ми за вас кладем життя кначе,
За Україну нашу Вітчину
Бороним вас, а ви? - слова упали
І суюм війнув вітер на врбу.

Затихли всі і хтось захлинав важко
Як поліцаї вийшли зва товпи
"До гури ренце!" ех, замовкли кулі
І знялись руки тихо до гори.

Проте вони не здались надаремно,
Затихли співи, суюм вкрився Краї
І тихо неслась вістка з хати в хату,
Де можеш тільки ворога карай.

Котивсь процес. Лютів суддя скажений
Гримаса люті скорчила лице -
Та відповідь на зустріч сміло смерті
"Ми знаємо і знали що нас жде".

І жалуюм тільки ще одного -
Сказав за Данилишином Білас -
Що за свою уславлену Державу
Померти вже не зможемо щераз.

Усміхнені на смерть ішли з піснями
Аж з ляку затремтіли дерева
І хмари заридели уривчасто,
Здалека наближалася гроза...

Ковтень 1947.

x-x

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ. В Ч. 8. "Кнальського Шляху" на стор. 36. в 9. рядку
знизу надруковано: «ойно пізніше від 1917.р., має бути: «ойно піз-
ніше, з 1927.р.,

x-x

ВІД ПРАЦІ".

З уваги на недостатне охоплення революційних пісень подава-
тимемо їх ступнево у "Кнальському Шляху". Самоозрозуміло, що "нешт-
во" обов'язане погиривати їх серед найширших кіл і виправляти в
других усі відхилення й неточності. Для цього треба не тільки добре
вивчити саму мелодію пісні, але повний текст усіх строк, щоб успіш-
но переборювати прикре лінійство серед українців, які назагал знають
тільки першу строфу кожної пісні.

З нагоди близьких Різдвяних Свят пригадуємо, що країна.пора "і
перевести широкую підготовчу роботу над вивченням текстів повстансь-
ких гомодок, до були друковані в книжці: "З ПОВІСІЙ ПОВСТАНСЬКОЇ ВО-
РОЩИ" /Нада Рнигозбірня Ч. 1./.

Поневолею і загроженом большевизмом народам!

ЗВЕРНЕННЯ**Комітету АБН у тридцятую річницю панування тиранії****ДРУЗИ АНТИБОЛЬШЕВИКИ, БОРЦІ ЗА СВОБОДУ!**

В тридцятиліття большевицької тиранії, в століття появи її передвісника, комуністичного маніфесту, в час, коли кремлівські сатрапи і їхні п'яті колони в усьому світі, об'єднані в новий Комінтерн — величають найбільшу брехню всіх часів. жовтневу контрреволюцію, називаючи її світанком нової доби в історії людства, ми, від імені поневолемих большевизмом народів, десятків мільйонів помордованих свободолюбних людей, піднімаємо наш могутній голос протесту теж перед усім цивілізованим людством і кличемо його рятувати самого себе від страшної потопа, що грозить усьому світові!

Ми кличемо його не вірити брехні й облуді! Ми кличемо «святкувати» річницю «жовтня», як день ганьби для всього людства, як день наруги над найбільшими святощами, які має людина!

Бо що сталося в славетному жовтні 1917 року, тридцять років тому назад?! Тоді прийшла до влади кліка тиранів, якої ще не бачив досі світ. В жовтні почався наступ темних сил руїни на все творче і величне, що колинебудь знала чи мала людина.

З жовтнем почалося поневолення десятків народів, що визволялися з царської неволі. Їх національні держави Ленін і його кліка знасилували вогнем і мечем. Тоді — в висліді захоплення влади большевиками — поневолено Україну, Кавказ, Білорусь, Туркестан, Сибір, Дон, Татар і т. п. Тоді, завдавши нашій Народній Республіці, заведено всюди рабство, нове кріпацтво, один великий концтабір.

Це страшна і нечувана досі в світі брехня, що в жовтні 1917 року була яканебудь революція! Деспоти прийшли тоді до влади і задавили національно- і соціально-визвольні революції наших народів. Жахливий білянс їх володіння: море крові, десятки мільйонів трупів мужчин, жінок і невинних дітей, насильно і планово організований голод, заслання, нужда, повне рабство, ліквідація всіх прав і свобод людини і кожного народу. Рабами ми стали у висліді тої революції, невірниками, яких не знали навіть старинні часи. Невжеж святе слово — революції кліки деспотів? Революція завжди і всюди люція — може бути прикладане до жовтневого завід віків і по віки несли і нестиме людству, народам і людям священну свободу і вилеліану в струджених серцях і душах поневолемих людей справедливості. За свободу і справедливості терпіли і вмірали мільйони і мільйони наших найкращих борців. Вони гинули на фронтах в наших національних арміях, що боролися за наші суверенні соборні держави. Вони гинули в царських тюрмах; вони гинули на засланнях, в Сибірі і пустелях тайги; вони гинули на барикадах 1905 року. Вони — ці мільйони нині невідомих — оставили нам на своїх могилах великий заповіт: не сплямити їх національних прапорів, не зрадити тим ідеям, за які вони страждали і вмірали!

Не мають наші народи нині власних держав. Кожен з нас, колись свободних у власних державах людей, стратив всяку свободу. Наш хлібороб — закріпощений в колгоспах раб, якого життя навіть за кріпацтва було багатим краще в порівнанні з сучасним; наш робітник став невірником заводу; трудовий інтелігент — примусовим працівником для ворога; наші жовніри, що мали б в національних

арміях захищати нашу свободу, наші національні і народовладні держави, — в ворожій армії мусять боротися за чужі, нам противні, інтереси! Не в Мінську, не в Тифлісі, не в Києві, не в Варшаві, не в Братиславі, не в Будапешті, не в Софії, ні в Ташкенті вирішуються наші справи, а в Кремлі на нашу загибель їх вирішають тирані!

Підвали НКВД, Сибір, тайга, — повні наших найкращих борців. Наші повстанські армії і загоны весь час в голоді і холоді, в вічній небезпеці, вже довгі роки перебувають в затижній боротьбі проти большевицьких сатрапів.

Наші народи не склали зброї. Чути і дальше таракотіння скорострелів і гук гармат, які пригадують тиранам, зокрема сьогодні, в роковини кризавого жовтня, що почислені їх дні. Не довго вже їм триюмувати. Не допоможуть їм відновлювані Комінтерни, не поможе й атомово бомба, якщо вони її вкрадуть. Година страшної і так упрягною нами кари гряде неминуче! І стануть деспоти перед судом свободних народів і вільних людей в усій своїй злочинній наготі, і зігнуть їм голови свободні люди на свободній, вже своїй землі!

Святкував нещодавно нацистський тиран Гітлер десятиліття свого панування в сумерку своєї кризавої ганьби-«слави!» З могил мільйони його проклинали. З тюрем і концтаборів, з усієї поневоленої Європи — смертельна ненависть переслідувала кожний його сповидний триюмф насилля. Ще могутніше ненавидять і ще запекліше поборюють червоного деспота Сталіна і його кліку сотні мільйонів і не мине їх кара наша.

І це в тридцятиліття тиранії ми собі обіцюємо, ми — фізичні раби, але свободні духом борці, свободолюбні народи і люди всього загроженого світу. Наша клятьба в тридцятиліття рабства: ще могутніше скріпити лави борців за свободу, ще сильніше зміцнити фронт боротьби на всіх ділянках життя, ще більше, як досі, бути носіями антикомуністичних ідей і боротися проти комуно-большевизму в усьому світі, щоб покласти раз назавжди край тиранії!

Наше, всіх поневолемих народів, гасло: Свобода народам! Свобода людині! — буде здійснене через смерть тиранії!

Ми досягнемо великих ідеалів наших національних і соціальних революцій, що їх зруйнував на самому їх початку контрреволюційний жовтень 1917 року!

І наша Визвольна Революція Народів відновить наші суверенні, соборні, національні народовладні держави і дасть всім народам і людям свободу, рівноправність і соціальну справедливість!

Вона йде нездержимо. І невесело святкуватиме Кремль тридцятиліття рабовласництва і деспотії... Ми живемо і ростемо на гибель усьому тиранському світу!

Ми — антибольшевицький Блок Народів (АБН)! Наші визвольні ідеї проникають все життя чимраз більше. Прірва поміж тиранами і масами не до пройдення! Загарбники держуться єдино ще людським масовим терором. Ідейних захисників режиму вже немає! Тирані нікому — навіть собі — вже не довіряють.

Наші ідеї непоборні. Їх не вбити ані не зльокалізувати! Одна іскра в пригожий момент і визвольний пожеж розгориться.

Яка могутня сила нашої ідеї, підтверджують хоча б останні рейди частин УПА, які сотні кілометрів йшли не-українськими територіями, і не могли їх зупинити жодні большевицькі сили, бо мали вони підтримку і співчуття всіх поневолених народів. Навіть білоруської армії відмовлялися воювати проти ідей, що їх несе УПА на своїх прапорах бойових!

Тим же шляхом партизанської боротьби добувають собі право на вільне державне життя народи Литви, Білорусі, Словачкі, Хорватії і ін.

Отож, не тратити нам віри! Не даватися нам сугерувати фразами про непереможність большевицького режиму, що сам ту легенду творить в почутті безсилля опертися нашим ідеям. Тому він хапається за найбільш підлі засоби боротьби, розпрацьовуючи не плян поліпшення буття голодних людей, а доктрину освіченого терору, а науку про систематичний терор. Такої науки ще жадна система світу не творила, науки про те, як найкраще поневолювати і мордувати людей! І нас огортає сором за західний світ, що він в ХХ ст. після народження Христа — спокійно приглядається такій злочинній чоловіконенависницькій системі і досі ще не проголосив хрестового походу проти ворога культурного світу, ворога Бога і людини. І тому на нас великий обов'язок: покликати світ піти в хрестоносний похід проти царства сатани за наші ідеї!

Хоч геополітичний засяг нашої революції — європо-азійський, але ідейний зміст її охоплює весь світ, що сьогодні zagrożений темною ніччю большевицького рабства.

І з того погляду АБН є тою **третьою** силою світового значення, що відограс вирішальну роллю в майбутньому зударі.

Знамя світовому катаклізму, що гряде, не надаватиме війна імперій, а визвольна боротьба гноблених большевизмом народів і людей!

Не атомова бомба, що її марево висить над світом, буде характерною для нашої доби, але вибухова сила національної і соціальної ідеї визволення, що виписана на прапорах нового світу національної свободи і соціальної справедливості, на прапорах національно-визвольних рухів підтоталітарного гнету. В авангарді того нового світу свободних народів і вільних людей, без рабства, страху, голоду і війни, йде АБН, що в найтемнішу ніч боротьби на два фронти проти большевизму і нацизму — видвигнув найпрогресивніше гасло сучасної доби: «Свобода народам! Свобода людині!».

Свободу народів розуміє АБН, як самостійні соборні, національні, народовладні держави всіх народів, зокрема підбольшевицького світу.

Свободу людини АБН розуміє, як забезпечення за кожною людиною всіх особистих свобод і вольностей, також право на власність і вільну господарську діяльність, без яких немає повної свободи.

Союзіві Советських Соціалістичних Республік — всесвітній тюрмі народів і людей — АБН протиставляє повне і необмежене національно-політичне самовизначення й усамостійнення всіх народів світу,

гармонійну співпрацю і лояльну взаємодопомогу всіх самостійних соборних національних держав, як однаково вільних й однаково рівних, без огляду на величину, расу, багатства, — та повну свободу й добробут кожної людини в її суверенній національній державі.

АБН поборює російську імперію всіх видів, російських імперіялістів всіх мастей і взагалі всіх імперіялістів, які посягали б на землі наших народів, але АБН не поборює російського народу, як такого, а навпаки — взиває російські народні маси протиставитися своїй імперіялістичній кліці, яка жирує на їхній шкурі, — і будувати свою власну національну державу в своїх етнографічних межах, без чужої землі! З загарбництва чужих земель завжди користали кліки, а ніколи — народні маси, які давали тільки свій піт і свою кров за несвої інтереси!

АБН взиває в тридцятиліття рабства теж російські народні маси, поневолені російсько-большевицькими імперіялістами, скріпити боротьбу проти тиранів і ставати під прапори АБН за знищення російської імперії, тюрми всіх, в тому й російського, народів, за її розподіл на національні держави всіх народів, за дружнє співжиття народів на мгилах імперіялістичних, загарбницьких деспотій.

Такі ідеї ми кидаємо, як визов імперіялістичній кліці тиранів — Кремля — в тридцятиліття мордів і розбоїв!

На наших бойових прапорах блищить вогнемими буквами: «Свобода для всіх! Справедливість для всіх! Смерть тиранам!»

І ми, АБН, не складемо зброї так довго, доки царюватиме рабство.

Ми прийдемо і туди, в ваші царсько-маршальські терми, у ваш клятий Кремль. Ми збуримо їх, як збурили наші батьки царські палати і поміщицькі двори!

І зметемо ми вас з престолів, кров'ю 'неповинних дітей стікаючі, некороновані тирані!

В день помсти, в день страшного для вас суду — скривджений народ рознесе вас, вбивники матерей і немовлят!

Тому не радуватися вам, тирані, в тридцятиліття рабства, бо день вибуху гніву народнього вже не за горами!

І доки цей благословенний день розправи, цей вирішальний і останній бій не прийде, — так довго ми невтомно бити будемо на сполох!

Хай живуть самостійні, соборні, національні народовладні держави всіх народів!

Хай живе справедливий соціальний лад, побудований на користь працюючої людини!

Хай живе Визвольна Революція Народів і її авангард — АБН!

Геть з російською імперією всіх видів!

Геть Сталіна і його кліку тиранів!

СВОБОДОЛЮБНІ НАРОДИ І ЛЮДИ ВСЬОГО СВІТУ! ЄДНАЙТЕСЯ В БОРЬБІ ПРОТИ БОЛЬШЕВИЗМУ ЗА СВОБОДУ НАРОДІВ І ЛЮДИНИ! — це універсальний клич бойовий для всіх народів всього світу, від нас — АБН — Визвольної Революції підбольшевицького світу в тридцять річницю панування тиранії!

Дано в місці постою, в ХХХ роковини жовтневої контрреволюції.

Комітет Антибольшевицького Бльоку Народів (АБН)

Ми українські партизани

ми укра - їн - ські пар - ти - за - ни ру - ша - єм
ла - ва - ми у бій за - на - тим при - кла - дом пов -
ста - не на - род про - бу - дже - ний як стій. Вже грають сурми, близько
во - ля вже рветься серце, кличе кров, в огні ку - єть - ся наша
до - ля встать за - ко - ва - ні з ю - ков.

1. Ми українські партизани, рушаєм лавами у бій,
За нашим прикладом повстане народ пробуджений як стій.

Приспів:

Вже грають сурми, олизько воля, вже рветься серце, кличе кров,
В огні кується наша доля, встають заковані з оков.

2. Ми українські партизани, нащадки славних козаків,
Щоб нарід визволить з кайданів ми б'єм проклятих ворогів!
Вже грають сурми.....

3. Ми українські партизани, не знаємо що це є страх,
Родина наша - обрізани, а хата в лісі у ярах!
Вже грають сурми.....

4. Ми українські партизани, життя нам біль і кров несе,
Іще народ наш вільний встане, нам Україна понад все!
Вже грають сурми.....

Пісня про Комара

1. Зголосився комар до повстанців,
Щоб кусати москалів голодранців.
2. Тук-стук в лісі гук! Кують зброю
Комареві ковалеві під горою.
3. Ой, та виліз комар аж на дуба,
Чи не вийде із села муха люба.
4. Ой, рух у селі коло мосту...
Взяли муху, завели до колгоспу.
5. Затрубили трубачі: "Нуж, до зброї!"
Позлітались комарі - цілі рої.
6. Позлітались комарі рятувати
Комареву мушку-душку визволяти.
7. Гу-гу-гу, загуло, гей заграло,-
Утікають москалі, як попало!...
8. Утікає москалів ціла рота,
Погубили "ґаліфе" на воротах.
9. Утікають москалі, ледве дихуть,
Вже нам муху до колгоспу не запишуть.
10. Слава, слава комарю лицарику!
За побіду, за відвагу превелику.
11. І ми враз затягнім пісню, друзі
Та про славу комарину в темнім лузі.

